บทที่ ๓
ความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวัณในสังคมไทย

ในบทนี้ ผู้วิจัยจักได้สำรวจและกล่าวถึงลักษณะของความเชื่อ พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ ศิลปกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในสังคมไทย และข้อปฏิบัติที่เบี่ยงเบนจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังเนื้อหาสาระรายละเอียดที่จะได้นำเสนอต่อไปนี้

๓.๑ ลักษณะของความเชื่อ

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในอดีตมีพัฒนาการทางวิทยาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ จึงเชื่อว่าเกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ดังนั้น เมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ขึ้น เช่น ฝนตก ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย และวาตภัย ต่างๆ ขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง (กรมการศาสนา, ๒๕๕๒) ความเชื่อเหล่านี้จึงเป็นที่มาของศาสนาและลัทธิต่างๆ แม้ในปัจจุบันสังคมไทยเองซึ่งเป็นสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ยังมีลักษณะความเชื่อแบบงมงายปรากฏอยู่ในเห็นทั่วไป ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ขัดกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เน้นเหตุและผล แต่บางครั้งความเชื่อหรือศรัทธาก็เป็นบาทฐานให้ปฏิบัติคุณที่สูงยิ่งๆ ขึ้นไป หากแต่ความเชื่อเหล่านั้นต้องประกอบด้วยปัญญาด้วย ปัจจุบันในสังคมไทยมีการปะปนหลากหลายความเชื่อโดยเฉพาะเรื่องเทวดาและโชคลาภต่างๆ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้นำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องตามมามากมาย

คำว่า “ความเชื่อ” มีความหมายอยู่หลายความหมาย นักวิชาการและผู้รู้ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

ความเชื่อ หมายถึง สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มนุษย์ได้ให้การยอมรับนับถือ ทั้งที่มีให้เห็นปรากฏเป็นตัวเป็นตนมีอยู่จริงหรือไม่ปรากฏเป็นตัวตน และการยอมรับนับถือนี้ อาจจะมีหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้หรืออาจจะไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์ให้เห็นเป็นจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นเลยก็ได้[๑]

---

[๑] กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **พิธีกรรมและประเพณี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๕-๙.

ความเชื่อ คือ การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้ใจ ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใดๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า วันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีความยึดมั่นว่า เครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีสาง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เหล่านี้เป็นต้น[๒]

ธวัช ปุณโณทก ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้นๆ หรือสังคมมนุษย์นั้นๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้ เรียกว่าความเชื่อ ฉะนั้นความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก ไม่เพียงแต่จะหมายถึงความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย ภูตผี คาถาอาคม โชคลาง ไสยเวทต่างๆ ยังรวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือ เช่น ต้นไม้ ป่าเขา เป็นต้น[๓]

โดยสรุป ความเชื่อ คือ ความรู้สึกที่คล้อยตาม หรือเห็นด้วย หรือเห็นเป็นจริงเช่นนั้นด้วยความเชื่อของมนุษย์ส่วนมากเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีผลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ทั้งให้คุณประโยชน์และให้โทษ แล้วมนุษย์ไม่สามารถค้นหาสาเหตุมาอธิบายได้ หรือไม่สามารถค้นพบคำตอบในสิ่งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ทำให้เกิดความหวาดกลัวธรรมชาติ พยายามสร้างจินตนาการเพื่อจะได้นำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจด้วยพฤติกรรมต่างๆ ขึ้นอยู่กับความเชื่อนั้นๆ โดยความเชื่อเหล่านั้นได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษถึงรุ่นลูกหลานความจนกลายเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อ

ในบริบทของสังคมไทยในทุกภาคส่วนมีความเชื่อที่หลากหลาย อันเป็นที่มาของความเชื่อและพิธีกรรมตามประเพณี มีธรรมเนียมและรูปแบบการปฏิบัติที่แปลกและแตกต่างกัน สามารถแบ่งออกได้เป็นประเภท ดังนี้

ประเภทแรก คือ ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทางพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม เชื่อว่าทำเหตุเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น

ประเภทที่สอง คือ ความเชื่อที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ยึดถือนำมาเกี่ยวโยงเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต กำหนดเป็นรูปแบบของพิธีกรรมตามแต่ความเชื่อของคนแต่ละชุมชน ซึ่งอาจมีแนวปฏิบัติที่คล้ายกันและแตกต่างกัน

---

[๒] กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้, **ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๓.

[๓] ธวัช ปุณโณทก, ความเชื่อพื้นบานอันสัมพันธกับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน, ใน **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติ ความเชื่อ**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๕๐.

โดยระยะแรกเริ่มอาจเกิดขึ้นเพียงในกลุ่มความเชื่อกลุ่มเล็กๆ ค่อยๆ กระจายไปสู่คนกลุ่มอื่นในชุมชนอื่นๆ จากสังคมในระดับท้องถิ่นไปสู่สังคมในระดับชาติ ความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มของความเชื่อ เป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้[๔]

๓.๑.๑ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

เนื่องจากคนไทยนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ความเชื่อจึงมุ่งเน้นพระรัตนตรัยและหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ

๑) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม : ใครทำกรรมใดไว้ ผลกรรมนั้นจะตามสนองซึ่งมีความเชื่อว่า ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่วไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้

๒) ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่: สัตว์โลกทั้งหลายย่อมเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ตามผลแห่งกรรมของตน เป็นความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังตัวอย่างที่ปรากฏในพระไตรปิฎกสังยุตตนิกาย

> ภิกษุทั้งหลาย การเวียนว่ายตายเกิดเปรียบเสมือนท่อนไม้ที่โยนขึ้นไปในอากาศ บางครั้งก็ตกลงทางโคน บางครั้งก็ตกลงทางกลาง บางครั้งก็ตกลงทางปลาย สัตว์ทั้งหลายผู้มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูกมัดวิ่งไปท่องเที่ยวไปอยู่ บางครั้งก็ไปสู่โลกอื่นจากโลกนี้ บางครั้งก็มาสู่โลกนี้จากโลกอื่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย สงสาร (การเวียนว่ายตายเกิด) นี้ มีที่สุดอันตายไปไม่พบ ไม่ปรากฏเงื่อนไขในเบื้องต้นเบื้องปลายของสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น ตัณหาเป็นเครื่องผูกมัด วิ่งไปท่องเที่ยวไปอยู่ ควรเพื่อจะเบื่อหน่าย คลายกำหนัดในสังขารทั้งปวงควรที่จะพ้นไปเสีย[๕]

๓) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งธรรมชาติ : เป็นคำสอนตามหลักทางพระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น พระอัสสชิได้ตอบคำถามอุปติสสะมานพถึงใจความของพระพุทธศาสนาว่า “สิ่งเหล่าใดเกิดมาเพราะมีเหตุทำให้เกิดพระตถาคตเจ้าแสดงเหตุของสิ่งเหล่านั้น พร้อมทั้งแสดงความดับสิ้นเชิงของสิ่งเหล่านั้น เพราะหมดเหตุ พระมหาสมณเจ้าตรัสอย่างนี้”[๖]

๔) ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ เป็นความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาดังปรากฏในพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกายว่า

> ภิกษุทั้งหลายบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่าง ย่อมขึ้นสวรรค์เหมือนถูกนำตัวไปวางไว้ ธรรม ๕ อย่าง คือ ๑) ผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) ผู้เว้นจากการลักทรัพย์ ๓) ผู้เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ๔) ผู้เว้นจากการพูดปด ๕) ผู้เว้นจากการตั้งอยู่ในความ

---

[๔] กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **พิธีกรรมและประเพณี**, หน้า ๕-๙.

[๕] สำนิ. (ไทย) ๑๖/๒๑๙/๘๙.

[๖] พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๑.

ประมาทด้วยการดื่มน้ำเมา คือ สุราเมรัย ภิกษุทั้งหลายบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่างเหล่านั้นแล ย่อมขึ้นสวรรค์เหมือนถูกนำตัวไปวางไว้[๗]

๓.๑.๒ ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม

เป็นความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับที่เหนือธรรมชาติ ไม่สามารถพิสูจน์ทราบได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แยกออกได้เป็น ๒ เรื่อง คือ

๑) ความเชื่อเรื่องเวทมนต์คาถา เป็นจำพวกตัวอักษรหรืออักขระที่ผูกเป็นข้อความถือว่ามีอำนาจลึกลับแฝงเร้นอยู่ เมื่อนำไปใช้ตามที่กำหนด เช่น นำไปบริกรรม เสกเป่าหรือสวด เชื่อว่าจะเกิดความศักดิ์สิทธิ์หรือเกิดความขลัง ปัดเป่าป้องกันสิ่งชั่วร้าย หรือดลบันดาลให้เป็นตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น คาถามหานิยมของหลวงปู่ หลวงตา หลวงพ่อ ฯลฯ ที่คนในสังคมยอมรับ

๒) ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังเป็นความเชื่อในสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เชื่อว่าสามารถป้องกันอันตราย ยิง แทง ฟันไม่เข้า ตัวอย่างเช่น เหล็กไหล เขี้ยวหมูตัน เขี้ยวเสือ ฯลฯ

๓.๑.๓ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อประเภทนี้น่าจะเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทย สังคมไทยมาแต่อดีตในทุกชุมชน กระทั่งไม่สามารถแยกจากกันได้ บ้างก็ถือเป็นสิ่งประจำบ้านประจำหมู่บ้าน ประจำเมือง เกือบจะทุกหมู่บ้าน ถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองก็คงจะไม่ผิดส่วนมากจะพบเห็นได้จากพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง รูปเหมือนพระสงฆ์ที่เคารพนับถือเป็นเกจิอาจารย์ของชาวบ้าน หรืออาจจะกล่าวรวมไปถึงศาลปู่ตา ศาลหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อ ศาลเจ้าแม่ ฯลฯ

๓.๑.๔ ความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา

ผีสางเทวดา คนในสังคมไทย หมายถึง สิ่งลึกลับที่มองไม่เห็นตัวตน ถือว่ามีอิทธิฤทธิ์และอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถให้คุณและให้โทษก็ได้ โดยที่ชุมชนต่างๆ ได้มีการแบ่งแยกออกตามความเชื่อว่า มีผีดี คือ ผีที่ให้คุณกับมนุษย์ ได้แก่ จำพวกเทวดา ผีเรือน ผีปู่ย่าตายาย ฯลฯ และผีไม่ดีหรือผีร้าย คือ ผีที่ให้โทษกับมนุษย์ ที่ชาวบ้านเรียกว่า ผีปอบ ผีโขมด ผีกองกอย ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถหาบทสรุปได้แน่ชัดว่ามีจริงหรือไม่ บางครั้งในสิ่งที่เกิดขึ้นก็มีเหตุอันน่าเชื่อถือ

---

[๗] อ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๑/๒๐๐-๒๐๑.

๓.๑.๕ ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์

โหราศาสตร์ หมายถึง วิชาว่าด้วยการพยากรณ์โดยอาศัยดาราศาสตร์เป็นหลัก ความเชื่อเช่นนี้ปรากฏแพร่หลายไปในทุกชนชั้นของสังคมไทย จนกระทั่งถือเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่มีการเรียนการสอน สืบทอดอย่างเป็นทางการ และมีการยึดถือเป็นอาชีพ

จากกลุ่มความเชื่อทั้ง ๕ ประการที่กรมศาสนาได้จัดจำแนกไว้ เมื่อนำมาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในสังคมไทยพบว่ามีความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณ ดังนี้

๓.๒ ประเภทของความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

จากการวิเคราะห์ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณมี ๓ ประเด็นสำคัญ คือ ๑) ความเชื่อเรื่องสวรรค์ ๒) การสวดพระปริตร ๓) การอุทิศส่วนกุศล โดยจะวิเคราะห์แต่ละประเด็น ดังนี้

๓.๒.๑ ความเชื่อเรื่องสวรรค์

ความเชื่อเรื่องสวรรค์เป็นเหตุให้เกิดการให้ทานและการรักษาอุโบสถศีลเพื่อให้ไปเกิดบนสวรรค์เป็นสหายกับท้าวเวสสุวัณ จากหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่าท้าวเวสสุวัณเป็นพุทธบริษัทที่สำคัญยิ่งทั้งต่อพระพุทธศาสนา ท่านบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง และตั้งบริวารยักษ์ของตนให้ดูแลมนุษย์ที่มีคุณธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ที่กระทำกุศลมีการให้ทานและรักษาศีล เป็นต้น หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของท้าวเวสสุวัณ คือ ทำหน้าที่บันทึกรายชื่อของผู้ที่ถืออุโบสถศีล ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ปรากฏสืบต่อกันมาในสังคมไทย เป็นกุศโลบายให้คนทำความดี เชื่อในกรรมและผลของกรรม ยึดถือคุณธรรมโลกบาลธรรมและเทวธรรม คือ หิริโอตตัปปะ รู้จักการให้ทานและรักษาศีล แม้จะหวังเพียงเพื่อสวรรค์แต่ก็เป็นบาทฐานของการภาวนา ซึ่งเป็นธรรมที่สูงยิ่งๆ ขึ้นไป จนถึงวิปัสนาญาณและการทำให้สิ้นไปแห่งอาสวกิเลส ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากการที่คนทั่วไปถือศีลอุโบสถศีลทุกวันพระ มีการให้ทาน รักษาศีล เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ท้าวเวสสุวัณสรรญเสริญและอนุโมทนาต่อบุคคลเหล่านั้น

เมื่อวิเคราะห์จากปฏิปทาให้เกิดเป็นท้าวเวสสุวัณนั้น คือ การให้ทานและรักษาศีลอย่างยิ่ง รวมทั้งมีหิริและโอตตัปปะ สิ่งเหล่านี้ก็เกิดความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ สวรรค์และนรกในกลุ่มชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นตัวอย่างตามวัดต่างๆ มีการจัดบวชเนกขัมมะในวันสำคัญทางพระพุทธศานา มีการถือศีลในวันพระ เป็นต้น ซึ่งจากความเชื่อดังกล่าวทำให้คนทำความดี มีการให้ทานรักษาศีล เป็นต้น รวมถึงตั้งจิตอธิษฐานให้ตนเกิดในภพภูมิที่ดี เกิดเป็นเทวดา เพราะมีความเชื่อว่าเทวดามีจริง และเป็นภูมิที่ดีกว่ามนุษภูมิ เป็นต้น

๓.๒.๒ การสวดพระปริตร

นอกเหนือจากการปฏิบัติตนตามปฏิปทาให้ถึงสวรรค์แล้ว ยังมีการสวดสาธยายมนต์พระปริตร เนื่องในโอกาสต่างๆ โดยหนึ่งในพระปริตรที่คนไทยนิยมสวด คือ อาฏานาฏิยปริตร ซึ่งเป็นปริตรที่ท้าวเวสสุวัณผูกขึ้นถวายแด่พระพุทธเจ้า เพื่อประธานแด่พุทธบริษัทเพื่อป้องกันภัยอัตรายจากพวกยักษ์บริวารของท่าน ที่มีทั้งยักษ์ที่นับถือพระพุทธศาสนาและไม่นับถือ

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ได้กล่าวถึงการสวดพระปริตร ในหนังสือเรื่อง “อานุภาพพระปริตร” ว่า มีวัตถุประสงค์หลักในการสวด ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อป้องกันภัยวิบัติทั้งหลาย ๒) เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง ๓) เพื่อกำจัดทุกข์ภัยและโรคทั้งปวง ดังนั้น พระสงฆ์จึงเลือกพระพุทธมนต์จากพระไตรปิฎกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์มาสวด เนื้อหาของพระปริตรเกี่ยวข้องกับการอวยชัยให้พร ต่างจากการร่ายมนต์ในศาสนาพราหมณ์ ที่มีการสวดคาถาในคัมภีร์พระเวทแบบไสยศาสตร์ มีเรื่องของการสาปแช่งผสมเข้าไป แต่ในพระพุทธศาสนามีรากฐานอยู่ที่ธรรมของพระพุทธเจ้า จะไม่มีการสาปแช่งในการสวดพระปริตร[๗]

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวถึงการสวดพระพุทธมนต์เนื่องกับไสยศาสตร์ไว้ในหนังสือเรื่อง “ตำนานทางพระพุทธศาสนา” สรุปว่า ในไสยศาสตร์มีตำรานับถือเทวดานพเคราะห์ คือเทวดา ๙ องค์ว่า เกี่ยวข้องด้วยกำเนิดมนุษย์และอาจให้คุณโทษทำให้อายุยืนหรือสั้น และให้เป็นสุขหรือเป็นทุกข์ได้ จึงมีวิธีบูชาเทวดานพเคราะห์เพื่อป้องกันและบำบัดอันตรายและให้เจริญด้วยสิริมงคลอายุวัฒนะ สมบัติพระปริตรต่างๆ ให้เป็นสำหรับเทวดานพเคราะห์ แยกเป็นตามกำลังวัน ดังนี้ คือ ๑. พระอาทิตย์ สวดโมรปริตร ๖ จบ, ๒.พระจันทร์ สวดอภยปริตร ๑๕ จบ ๓. พระอังคาร สวดกรณียเมตตปริตร ๘ จบ, ๔. พระพุธ สวดขันธปริตร ๑๗ จบ, ๕. พระเสาร์ สวดอังคุลิมาลปริตร ๑๐ จบ, ๖. พระพฤหัสบดี สวดรตนปริตร ๑๙ จบ, ๗. พระราหู สวดอาฏานาฏิยปริตร ๑๒ จบ, ๘. พระศุกร์ สวดชัคคปริตร ๒๑ จบ, ๙. พระเกตุสวดชยปริตร ๙ จบ[๘]

โดยทั่วไปชาวพุทธมักทำบุญโดยนิมนต์พระสงฆ์มาสวดสาธยาย บทพระพุทธมนต์ในพิธีมงคล หรือพิธีที่จัดขึ้นเพื่อความสุขความเจริญ เป็นสิริมงคลแก่การดำเนินชีวิตในวาระต่างๆ ซึ่งมักจะเรียกรวมกันว่าว่า พิธีเจริญพระพุทธมนต์ คำว่า “พระพุทธมนต์” หมายถึง พระพุทธพจน์ อันเป็นพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพระพุทธเจ้า ที่มีปรากฏในพระไตรปิฏ

---

[๗] พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **อานุภาพพระปริตร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔-๖.

[๘] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **ตำนานพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรือง, แจกในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพคุณาธาร (ผล ชินปฺโต) ณ ฌาปนสถานวัดพระพิเรนทร์, วันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔), หน้า ๒๒๔-๒๒๕.

กบ้าง เป็นคำที่แต่งขึ้นมาภายหลังบ้าง โดยถือกันว่าพระพุทธมนต์เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ สามารถปัดป้องอันตรายต่างๆ ได้ จึงเรียกอีกอย่างว่า “พระปริตร” คำว่า ”ปริตร” มีความหมายว่า คุ้มครองรักษา หรือเครื่องคุ้มครองป้องกัน เป็นบทพระพุทธมนต์ที่นิยมว่าศักดิ์สิทธิ์

โบราณาจารย์จำแนกพระปริตรเป็น ๒ ประเภท คือ (๑) จุลราชปริตร (เจ็ดตำนาน) มี ๗ ปริตร คือ ๑. มังคลปริตร ๒. รัตนปริตร ๓. เมตตปริตร ๔. ขันธปริตร ๕. โมรปริตร ๖. ธชัคคปริตร ๗. อาฏานาฏิยปริตร (๒) มหาราชปริตร (สิบสองตำนาน) มี ๑๒ ปริตร คือ ๑. มังคลปริตร ๒. รัตนปริตร ๓. เมตตปริตร ๔. ขันธปริตร ๕. โมรปริตร ๖. วัฏฏกปริตร ๗. ธชัคคปริตร ๘.อาฏานาฏิยปริตร ๙. อังคุลิมาลปริตร ๑๐. โพชฌังคปริตร ๑๑. อภยปริตร ๑๒. ชัยปริตร[๑๐]

เจ็ดตำนานและสิบสองตำนาน เป็นมนต์อันเป็นเครื่องป้องกันภยันตรายต่างๆ มีพระสูตรอยู่ด้วยกันดังนี้ คือ

๑. มงคลสูตร ว่าด้วยเหตุที่จะทำให้เกิดสิริมงคล

๒. รัตนสูตร ว่าด้วยรัตนทั้ง ๓ คือพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ สวดเพื่อปัดเป่าอุปัทวันตรายให้หมดไป

๓. กรณียเมตตสูตร ว่าด้วยการเจริญเมตตา ไปไหนมาไหนให้คน เทวดารักใคร่เมตตา

๔. ขันธปริตร ว่าด้วยพระพุทธมนต์สำหรับป้องกันสัตว์ร้ายพวกอสรพิษ

๕. โมรปริตร คาถาสำหรับป้องกันตัวของพญานกยูง พะบรมโพธิสัตว์ อธิบายว่า พระโพธิสัตว์เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นนกยูง ได้เจริญมนต์บทนี้เป็นประจำ ดังนั้น เมื่อไปในที่ใดจึงแคล้วคลาดปราศจากภัยอันตรายทั้งมวล แม้ศัตรูจะมุ่งทำร้ายก็ไม่สำเร็จ

๖. ธชัคคสูตร ว่าด้วยการเคารพธงและการรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัยทำให้หายหวาดกลัว

๗. อาฏานาฏิยปริตร เป็นบทที่ว่าด้วยท้าวจตุโลกบาล นำมาถวายพระพุทธองค์ให้พระภิกษุภาวนาเพื่อมิให้ลูกน้องบางเหล่าที่เกเร ไม่นับถือพระสงฆ์ ของท้าวจตุโลกบาลมารบกวนพระสงฆ์ได้ พระพุทธมนต์นี้สามารถป้องกันอุบัติเหตุ และอันตรายทั้งปวง

๘. อาฏานาฏิยปริตร หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ภาณยักษ์" เป็นการสวดเพื่อขับไล่สิ่งอัปมงคล เสนียดจัญไรต่างๆ คุณไสย์ และภูติผีปีศาจ ที่มาสิงสู่หรือรบกวนมนุษย์

๙. อังคุลิมาลปริตร เป็นบทที่ว่าด้วยพระองคุลีมาลย์ท่านตั้งสัจจะ ช่วยหญิงมีครรภ์แก่ที่วิ่งหนีท่าน ให้คลอดลูกได้โดยง่าย สวัสดี เหมาะสำหรับใช้ในงานมงคลหรือทำให้คลอดลูกง่าย

---

[๑๐] พระคันธสาราภิวงศ์, **พระปริตรธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔-๒๕.

๑๐. โพชฌังคปริตรถือเป็นพุทธมนต์ที่ช่วยให้คนป่วยที่ได้สดับตรับฟังธรรมบทนี้แล้วสามารถหายจากโรคภัยไข้เจ็บได้

๑๑. อภยปริตรเป็นบทสวดที่ให้พ้นจากภัยพิบัติและไม่ฝันร้าย

๑๒. ชยปริตรทำให้มีสุขภาพดี มีอายุยืน และพ้นจากอุปสรรคทั้งปวง[๑๑]

โดยก่อนที่จะมีการเจริญพุทธมนต์หรือสวดพระปริตรจะมีการอันเชิญเทวดามาร่วมฟังธรรมในงานเจริญพุทธมนต์ดังกล่าวก่อน โดยบทชุมชนเทวดาที่ปรากฏในงานบุญพิธีของไทย คือ บทสวดมนต์ชุมนุมเทวดา ขึ้นต้นด้วย

สะรัชชัง สะเสนัง สะพันธุง นะรินทัง ปะริตตานุภาโว สะทา รักขะตูติ...

ลงท้ายด้วย **ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา**[๑๒]

ในการเจริญพระพุทธมนต์นั้น พระปริตรบทหนึ่งที่ใช้สวดคืออาฏานาฏิยปริตร ซึ่งเป็นปริตรที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวัณโดยตรง อาฏานาฏิยปริตรเกิดเมื่อท้าวมหาราชทั้งสี่ คือ ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักข์ และท้าวเวสสวัณ ตั้งใจจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า แต่เกรงว่าหากพวกอสูรรู้ว่า บนดาวดึงส์ไม่มีใครอยู่ ก็อาจถือโอกาสมากวน ซึ่งพวกตนก็อาจกลับมาไม่ทัน จึงได้จัดตั้งกองทหารไว้ ๔ กองประกอบด้วยคนธรรพ์ ยักษ์ นาครักษาแต่ละทิศไว้ แล้วพากันไปประชุมที่อาฏานาฏิยนคร แล้วผูกมนต์เป็นอาฏานาฏิยปริตรขึ้น จากนั้นก็พากันไปเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมบริวารเป็นจำนวนมาก แต่ปรากฏว่าบริวารของท้าวมหาราชเหล่านี้ ต่างก็มีปฏิกิริยาต่อพระพุทธองค์ต่างๆ กัน เพราะบ้างก็นับถือ บ้างก็ไม่เชื่อถือ จนเป็นเหตุให้บรรดาสาวกของพระพุทธเจ้า ที่ไปบำเพ็ญธรรมตามที่ต่างๆ ต้องถูกผี ปีศาจ ยักษ์ที่ไม่เลื่อมใสเหล่านี้รบกวน จนเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเป็นอันตรายต่างๆ นานา ท้าวเวสสวัณจึงได้กราบทูล ขอให้พระพุทธองค์ รับอาฏานาฏิยปริตรไว้ประทานแก่สาวกของพระองค์ เพื่อป้องกันมิให้ยักษ์ และภูตผีปีศาจรบกวน ซึ่งเนื้อความเป็นการสรรเสริญพระพุทธคุณของพระพุทธเจ้า พระองค์ และขอนอบน้อมพระพุทธเจ้าเหล่านั้นด้วยกาย วาจา ใจ ไม่ว่าเวลานอน เดิน นั่งหรือยืน ขอให้พระพุทธเจ้าเหล่านั้นได้คุ้มครองรักษาให้พ้นภัย พ้นโรค และความเดือดร้อนต่างๆ ปริตรบทนี้ใครเจริญภาวนาอยู่เป็นนิตย์ เชื่อว่ายักษ์ ผี ปีศาจก็จะช่วยคุ้มครองให้มีความสุขความเจริญ เนื้อความพระปริตรมีดังนี้[๑๓]

---

[๑๑] อมรรัตน์ เทพกำปนาท กลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม (ออนไลน์), http://board.palungjit.com/showthread.php?t=๗๕๔๘๕, [เข้าถึงเมื่อ ๒๓ มกราคม ๒๕๕๖].

[๑๒] ดูรายละเอียดใน **สวดมนต์แปล**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๓-๔๔.

[๑๓] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖-๙๒.

๓.๒.๓ การอุทิศส่วนกุศล

การอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้อื่นเมื่อตนกระทำความดีนั้น เป็นหนึ่งในปุญญกิริยาวัตถุ ๑๐ ข้อปัตติทานมัย คือ การอุทิศส่วนบุญกุศลที่ได้กระทำไว้ ให้แก่สรรพสัตว์ทั้งปวง การบอกให้ผู้อื่นได้ร่วมอนุโมทนาด้วย ทั้งมนุษย์และอมนุษย์ ได้ทราบข่าวการบุญการกุศลที่เราได้กระทำไป ซึ่งสงเคราะห์ลงในข้อทานมัย หรือบุญกิริยาวัตถุสำเร็จแล้วทานในบุญกิริยาวัตถุ ๓ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ ในบุญกิริยาวัตถุสูตร การให้ทานนั้นเป็นกุศลกรรมที่ทำได้ง่ายกว่าการรักษาศีลและการเจริญภาวนา ซึ่งอานิสงส์ก็แตกต่างกัน

การอุทิศส่วนกุศลหรือการกรวดน้ำนั้นเป็นสิ่งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาสมัยพุทธกาล ดังมีหลักฐานปรากฏในปิฏฐธีตลิกเปตวัตถุที่ ๔[๑๔] ว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องการอุทิศส่วนกุศลให้แก่สรรพสัตว์ มีเปรต บรรพบุรุษ เทวดา และท้าวมหาราชทั้ง ๔ เป็นต้น อานิสงส์ของการอุทิศว่าผู้อุทิศทานให้แก่ผู้อื่น ทานนั้นย่อมไม่ไร้ผลทั้งต่อผู้ให้และผู้รับ ซึ่งเรื่องโดยย่อมีเนื้อความว่า พระพุทธองค์เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร กรุงสาวัตถี ทรงปรารภทานของท่านอนาถปิณฑิกคฤหบดี ซึ่งท่านนินต์พระพุทธเจ้าพร้อมพระภิกษุ ๕๐๐ รูป มาเสวยภัตตาหารที่บ้านของท่าน เพื่ออุทิศให้แด่ตุ๊กตาแป้งซึ่งเป็นลูกสาวของหลานท่าน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับนิมนต์ด้วยดุษณีภาพ ครั้นในวันที่สอง พระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูปเสด็จไปยังเรือนของท่านเศรษฐี เสวยพระกระยาหารแล้ว เมื่อจะทำอนุโมทนา จึงได้ภาษิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

> บุคคลผู้ไม่ตระหนี่ ควรทำเหตุอย่างใด
> อย่างหนึ่ง คือ ปรารภถึงบุรพเปตชน เทวดาผู้สิง
> อยู่ในเรือน หรือท้าวมหาราชทั้ง ๔ ผู้รักษาโลก
> ผู้มียศ คือท้าว ธตรฐ ๑ วิรุฬหก ๑ วิรูปักษ์ ๑
> และท้าวกุเวร ๑ ให้เป็นอารมณ์แล้วพึงให้ทาน
> ท่านเหล่านั้นเป็นผู้อันบุคคลบูชาแล้ว ทั้งทายก
> ก็ไม่ไร้ผล ความร้องไห้ ความเศร้าโศกหรือความ
> ร่ำไห้อย่างอื่น ไม่ควรทำเลย เพราะความร้องไห้
> เป็นต้นนั้น ไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว
> ญาติทั้งหลาย คงตั้งอยู่ตามธรรมดาของตนๆ
> อันทักษิณาทานนี้ ที่ท่านเข้าไปตั้งไว้ดีแล้วใน
> พระสงฆ์ให้แล้ว ย่อมสำเร็จประโยชน์ โดย

[๑๔] ขุ.เปต.อ. (ไทย) ๔๙/๙๘/๓๐-๓๖.

ฉับพลัน แก่บุรพเปตชนนั้น สิ้นกาลนาน[๑๕]

การอุทิศส่วนกุศลให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย มีอบายภูมิ และสุคติภูมิ เป็นต้น ล้วนเป็นมงคล ผู้ให้ทานนั้นย่อมสามารถละความตระหนี่ได้ ลดอกุศล คือ โลภะ ลงได้ ในพระภาษิตคาถาข้างต้น อธิบายว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงแสดงเทพผู้ปรากฏบางพวกในบรรดาเทพเหล่านั้นก่อน จึงตรัสว่า จตฺตาโร จ มหาราเช เมื่อจะระบุเทพเหล่านั้น โดยชื่ออีก จึงตรัสคำมีอาทิว่า กุเวร ดังนี้. บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า กุเวร ได้แก่ท้าวเวสสุวัณ บทว่า ธตรฏ เป็นต้น เป็นชื่อของท้าวโลกบาลทั้ง ๓ ที่เหลือ บทว่า เต เจว ปูชิตา โหนฺติ ความว่า ก็ท้าวมหาราชเหล่านั้น และบุรพเปตชนและวัตถุเทวดา เป็นผู้อันเขานับถือ ด้วยการทำอุทิศ. บทว่า ทายกา จ อนิปฺผลา ความว่า และทายกผู้ให้ทาน ย่อมไม่ไร้ผล เพราะเหตุเพียงการอุทิศแก่เปตชนเหล่าอื่นทั้งเป็นผู้มีส่วนแห่งผลทานของตนเหมือนกัน[๑๖]

การอุทิศส่วนกุศลนั้นจึงเป็นสิ่งที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวพุทธที่สืบต่อกันมา โดยเฉพาะในบท อุททิสนาธิฏฐานคาถา มีการระบุเจาะจงผู้รับแน่นอน ซึ่งหนึ่งในนั้น คือ ท้าวเวสสุวัณ ซึ่งบทนี้โดยทั่วไปเรียกว่า บทกรวดน้ำ ขึ้นต้นด้วยบทว่า **อิมินา ปุญญะกัมเมนะ** ... มาโรกาสัง ลภันตุมา ดังนี้

๓.๓ ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม

นอกจากความเรื่องท้าวเวสสุวัณที่เกี่ยวเนื้องกับพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีความเชื่อด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในสังคมไทยอีกหลายด้าน ซึ่งจะนำเสนอดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ ความเชื่อเรื่องคาถาบูชาท้าวเวสสุวัณ

คาถาอาคม หมายถึง อักขระ หรือข้อความที่ผูกขึ้นมา ซึ่งถือว่ามีอำนาจลึกลับเร้นลับอยู่ในนั้น เมื่อนำเอาไปใช้ตามลัทธิที่กำหนดไว้ เช่น บริกรรมเสกเป่า หรือสวดขับตลอด และปลุกเสกสิ่งไร มียันต์ เป็นต้น ก็จะเกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ สามารถใช้ประโยชน์ทางปัดเป่าหรือป้องกันสิ่งร้าย ซึ่งเชื่อว่าเป็นเสนียดจัญไร หรือเนื่องจากการกระทำของภูตผี ปีศาจ เป็นต้น ให้เกลื่อนหายหรือแคล้วคลาดไป หรือถ้าเข้ามาแล้ว ก็ขับไล่ไสส่งให้ปลาตหนีไปด้วยวิธีที่เรียกว่าแก้อาถรรพณ์หรือปัดรังควาน เป็นต้น อย่างหนึ่งใช้ในเรื่องที่เรียกว่า วิทยาคม ทำกฤตยา คุณไสย เพื่อให้ไปกระทำแก่ผู้อื่นตามที่ต้องการนี้อีกอย่างหนึ่ง[๑๗]

---

[๑๕] องฺ.สตฺตก-อฏฺฐก-นวก.อ (ไทย) ๓๗/๑๒๖/๔๘๔-๔๘๗.

[๑๖] ขุ.เปต.อ. (ไทย) ๔๙/๙๘/๓๐-๓๖.

[๑๗] ราชบัณฑิตยสถาน, **สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๕**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖), หน้า ๓๐๓-๓๐๔.

จากการสืบค้นข้อมูลพบว่า คนไทยเชื่อว่าท้าวเวสสุวัณจะปกป้องรักษาอันตรายที่เกิดจากภูตผี รวมถึงการป้องกันคุณไสย และถูกกระทำได้อีกด้วย จึงมีคาถาหัวใจท้าวเวสสุวัณ คือ "เวส สะ พุ สะ" ส่วนคาถาที่สวดยาวก็มี จากการสืบค้นข้อมูลบนสื่อออนไลน์ พบว่ามีเว็บไซต์เป็นจำนวนมากได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณ และคาคาบูชาท้าวเวสสุวัณ

ข้อมูลเรื่องเครื่องรางของขลังต่างๆ และมีการเปิดกระทู้พูดคุยกันระหว่างสมาชิก โดยได้กล่าวถึงท้าวเวสสุวัณว่า เป็นเทพที่สามารถบันดาลความร่ำรวยมั่งคั่งให้แก่ผู้ที่บูชา หากผู้ใดหวังความเจริญในลาภยศ ทรัพย์สินเงินทอง อำนาจวาสนา ให้บูชารูปท้าวเวสสุวัณ หรือ ท้าวกุเวร โดยมีคาถาบูชาท้าวเวสสุวัณ ดังนี้

จุดธูป ๙ ดอก สักการะท้าวเวสสุวัณ และถวายดอกกุหลาบ ๙ ดอก แล้วตั้งนะโม ๓ จบ ระลึกถึงคุณบิดา มารดา และครูบาอาจารย์ ทั้งหลาย ที่ประสิทธิประสาทวิชามาแล้วระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วท่อง คาถาบูชาท้าวเวสสุวัณ หรือ ท้าวกุเวร ประวัติท้าวเวสสุวัณ ตำนานท้าวเวสสุวัณ ผ้ายันต์ท้าวเวสสุวัณโณ จตุมหาราชิกา

อิติปิ โส ภะคะวา ยมมะราชาโน ท้าวเวสสุวัณโณ
มะระณัง สุขัง อะหัง สุคะโต นะโม พุทธายะ
ท้าวเวสสุวัณโณ จาตุมะหาราชิกา ยักขะพันตาภัทภูริโต
เวสสะ พุสะ พุทธัง อะระหัง พุทโธ ท้าวเวสสุวัณโณ นะโม พุทธายะ[๑๙]

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ความเชื่อเรื่องคาถาที่บูชาท้าวเวสสุวัณนั้น เป็นไปเพื่อโชคลาภและความร่ำรวยต่อผู้ที่บูชาและสาธยายคาถานั้น ซึ่งคาถาเหล่านี้จะไม่บอกความหมายของคำแปล เป็นการนำบทบูชาพุทธคุณ “อิติปิ โส ภะคะวา” มาขึ้นต้น และผูกคำให้เสียงสอดคล้องกัน โดยคำเหล่านี้บางส่วนนำมาจากอาฏานาฏิยปริตร

๓.๓.๒ ความเชื่อเรื่องวัตถุมงคลเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณ

ปัจจุบันความเชื่อ เครื่องรางของขลังหรือวัตถุมงคลที่เป็นรูปเคารพท้าวเวสสุวัณปรากฏหลักฐานอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะเชื่อว่าสามารถป้องกันอันตรายต่างๆ ได้ ซึ่งผู้ที่บูชาเชื่อว่ารูปเหมือนนี้ จะปกป้องคุ้มครองตนเอง และคนรอบข้างจากภัยต่างๆ ทั้งอุบัติเหตุ และภัยจากภูตผีปีศาจ ทั้งยังเชื่อว่าจะให้โชคลาภ ความร่ำรวยแก่ผู้ที่ได้เป็นเจ้าของ ในการซื้อขายนั้นมีราคาสูงถึงหลักแสน ซึ่งขึ้นอยู่กับรุ่นและที่มาของรูปเหมือน

รูปเคารพท้าวเวสสุวัณส่วนมากที่พบเห็นเป็นรูปของยักษ์ยืนถือกระบองยาว หรือคทา นอกจากนี้ยังมีรูปแบบอื่นๆ อีกหลายแบบ เช่น รูปพระอุทรพลุ้ย เป็นต้น รูปเคารพท้าว

---

[๑๙] http://www.tumsrivichai.com/, เข้าถึงเมื่อ ๒๓ มกราคม ๒๕๕๖.

เวสสุวัณรูปยักษ์นี้ เชื่อกันว่าเป็นเครื่องรางป้องกันภูติผีปีศาจ ด้วยเหตุนี้ จึงมีพระเกจิอาจารย์หลายท่านในประเทศไทย นิยมสร้างรูปเคารพท้าวเวสสุวัณ ยืนถือกระบองยาว และผ้ายันต์ท้าวเวสสุวัณ ทั้งนี้ รูปเหมือนท้าวเวสสุวัณที่ชาวไทยนิยมบูชาจัดสร้างโดยวัดสุทัศนเทพวราราม โดยเฉพาะ ท้าวเวสสุวัณรุ่นที่สร้างโดยพระศรีสัจจญาณมุนี (สนธิ์ ยติธโร) ซึ่งท่านได้สร้างรูปเหมือนท้าวเวสสุวัณออกมาสามวาระ ตั้งแต่ปี ๒๔๙๐-๒๔๙๑ และมีสามแบบพิมพ์ คือ (๑) ฐานผ้าทิพย์ สร้างปี ๒๔๙๐ (๒) ฐานบัวเม็ด สร้างปี ๒๔๙๑ (๓) หน้าคน สร้างปี ๒๔๙๒ ซึ่งพิมพ์ที่ราคาแพงที่สุด คือ ฐานผ้าทิพย์สร้างปี ๒๔๙๐ เป็นเนื้อทองแดงเปียกทอง ราคาเช่าหาตั้งแต่หลักหมื่นถึงหลักแสนต้นๆ[๑๙]

ภาพที่ ๑ รูปเคารพท้าวเวสสุวัณ สร้างโดยวัดสุทัศนเทพวราราม

นอกเหนือจากวัดสุทัศนฯ แล้ว ยังมีรูปเหมือนท้าวเวสสุวัณที่จัดสร้างโดยวัดต่างๆ ที่เป็นที่นิยม เช่น วัดจุฬามณี ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ท้าวเวสสุวัณรุ่นแรก ของวัดจุฬามณี จัดสร้างโดยพระอาจารย์อิฏฐ์ เจ้าอาวาสวัดจุฬามณี จัดสร้างเมื่อปี ๒๕๓๒[๒๐] (ภาพที่ ๒) และวัดบางชัน (ภาพที่ ๓) ในหน้าถัดไป เป็นต้น

[๑๙] http://www.tumsrivichai.com/ เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

[๒๐] http://watjulamanee.com/viewpage.php?page_id=๑๖ เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

ภาพที่ ๒ รูปเคารพท้าวเวสสุวัณมหาราช รุ่นแรก วัดจุฬามณี สมุทรสงคราม[๒๑]

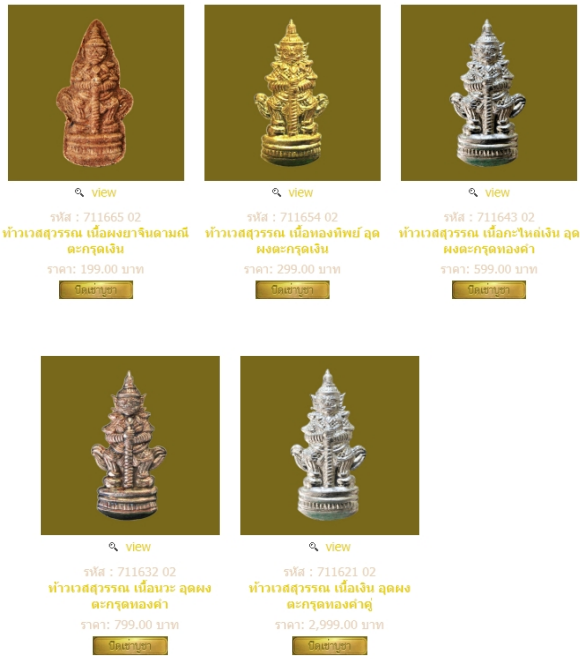	**ท้าวเวสสุวัณมหาราช รุ่น บันดาลทรัพย์** มหาราชแห่งสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ผู้เป็นอธิบดีแห่งอสุร ยักษีทั้งปวง ตำนานปฐมบทแห่งการบูชาเพื่อปกป้องคุ้มครอง จากพิบัติภัย ภยันตรายทั้งปวง และอีกหนึ่งตำนานของราชาแห่งโชคลาภ บันดาลทรัพย์ วัตถุประสงค์ : ๑. เพื่อทำนุบำรุงเสนาสนะวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม (วัดบางชัน) กรุงเทพฯ ๒. สมทบทุนการศึกษา พระภิกษุ – สามเณร วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม (วัดบางชัน) กรุงเทพฯ

ภาพที่ ๓ ท้าวเวสสุวัณมหาราช รุ่น บันดาลทรัพย์ (วัดบางชัน) กรุงเทพฯ[๒๒]

	๒ องค์แรกเป็นปางท้าวเวสสุวัณ มีลูกแก้วมณีโชติ (เหล็กไหล) อยู่ในพระหัตถ์ ๓ องค์หลังเป็นปางท้าวกุเวร มีหัวงูอยู่ ๒ ข้างติดไหล่ ตามความเชื่อว่างูคือสัตว์ที่เฝ้าขุมทรัพย์ ทั้งหมดเป็นเทวรูปดินเผาโบราณ

ภาพที่ ๔ รูปเคารพท้าวเวสสุวัณ[๒๓]

---

[๒๑] http://watjulamanee.com/viewpage.php?page_id=๑๖ เข้าถึงเมื่อ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

[๒๒] http://www.amuletat๗.com/ เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

[๒๓] ที่มา: http://www.sanyasi.org/ เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

ภาพที่ ๕ เครื่องรางและรูปท้าวเวสสุวัณ[๒๔]

นอกเหนือจากรูปเหมือนท้าวเวสสุวัณที่คนนิยมบูชาแล้ว ในรอบทศวรรษที่ผ่านมาคนไทยตื่นตัวเรื่องจตุคามรามเทพกันมาก แต่ไม่มีข้อสรุปที่แน่นอนว่าจตุคามรามเทพคือใคร นักวิชาการบางท่านเสนอว่า จตุคาม คือ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร นาถเทพในลังกา ส่วนคติความเชื่อพุทธเถรวาทเชื่อว่าจตุคามรามเทพ คือ ท้าวจตุโลกบาลที่มีหน้าที่รักษาทิศทั้ง ๔ ซึ่งมีหน้าที่พิทักษ์พระพุทธศาสนาในทิศทั้ง ๔ ทำหน้าที่ทวารบาล รักษาพระบรมธาตุ เป็นต้น ความเชื่อนี้เป็นความเชื่อที่เกี่ยวพันถึงท้าวเวสสุวัณซึ่งเป็นหนึ่งในท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๔ จึงนำไปสู่การสร้างจตุคามรามเทพรุ่นต่างๆ มากมาย[๒๕]

---

[๒๔] http:// www.ounamilit.com (นิตยสารอุณมิลิต ฉบับที่ ๑๐ เดือนมีนาคม ๒๕๔๗) เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

[๒๕] ไมเคิล ไรท์, **ตามหาที่มาของจตุคามรามเทพ**, ศิลปวัฒนธรรม ๒๘, ๘ (มิถุนายน, ๒๕๕๐) : ๑๐๑-๑๐๕.

ภาพที่ ๖ จตุคามรามเทพ[๒๖]

นอกจากความเชื่อเรื่องวัตถุมงคลที่จำลองมาจากรูปท้าวเวสสุวัณโดยตรงแล้ว ยังพบว่า ยังมีการจัดสร้างยันต์รูปเหมือนของท้าวเวสสุวัณ (ภาพที่ ๗) เนื่องจากมีความเชื่อว่าหากนำผ้ายันต์รูปยักษ์ผูกไว้ที่หัวเตียงเด็กจะป้องกันวิญญาณชั่วร้ายไม่ให้มารังควาญแก่เด็ก[๒๗] ซึ่งก็น่าจะสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องบริวารยักษ์ที่ท้าวเวสสุวัณตั้งไว้คอยรักษาผู้ที่ทำความดี ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น ในสังขชาดก[๒๘] และมหาชนกชาดก[๒๙] ท้าวเวสสุวรรณได้แต่งตั้งเทพธิดามณีเมขลาให้ดูแลมนุษยโลกที่ทำความดี มีขอบเขตดูแลมหาสมุทร ส่วนในเสริสสกวิมาน ท้าวเวสสุวัณได้ตั้งแต่งตั้งเสรีสกเทพบุตรให้เป็นเจ้าหน้าที่ผู้อารักขามรรคาเพื่อจะปลดเปลื้องอันตรายแต่อมนุษย์แก่พวกมนุษย์ที่เดินทางในทางที่ขาดร่มเงาและน้ำ ณ พื้นที่ทะเลทราย เป็นต้น[๓๐]

---

[๒๖] http://www.oknation.net/blog/voranai/ เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๖.

[๒๗] http://www.thamnaai.com/ เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๖.

[๒๘] ขุ.ชา.อ. (ไทย) ๕๙/๑๓๕๗-๑๓๖๖/๗๙๙-๘๑๔.

[๒๙] ขุ.ชา.อ. (ไทย) ๖๓/๔๔๒-๔๘๑/๗๕-๑๕๔.

[๓๐] ขุ.วิ.อ. (ไทย) ๔/๘๔/๖๔๒-๖๘๑.

ยันต์รูปท้าวเวสสุวัณโณ จตุมหาราชิกา

ภาพที่ ๗ ยันต์รูปท้าวเวสสุวัณ[๓๑]

ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยและสังคมไทยมาแต่อดีต ซึ่งรูปแบบของเครื่องรางของขลังและสิ่งที่เคารพก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ปัจจุบันหนึ่งในเครื่องรางที่คนไทยนิยมคือรูปเหมือนท้าวเวสสุวัณ เพราะเชื่อตามๆ กันมาว่าศักด์สิทธิ์ หรือเคยได้ฟังเรื่องเล่าจากคนอื่น เช่น เกจิอาจารย์ หรือญาติพี่น้อง เป็นต้น ผู้คนเชื่อว่าเครื่องรางเหล่านี้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อสักการะบูชา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเชื่อว่าสามารถดลบันดาลในสิ่งที่ต้องการได้ ทั้งนี้ ยังเชื่อว่าหากต้องการให้ได้สิ่งที่ตนเองปรารถนาก็ต้องประกอบพิธีกรรมเพื่ออ้อนวอน ร้องขอ และถวายเครื่องบูชาต่างๆ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นพิธีกรรมที่งมงาย ขัดกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน ซึ่งในยุคการสื่อสารด้วยระบบออนไลน์ ทำให้ข่าวสารทั้งจริงและไม่จริงแพร่กระจายได้รวดเร็ว ทำให้ผู้ที่ขาดวิจารณญาณในการรับข้อมูลถูกชักจูงได้ง่าย และเป็นบ่อเกิดของการหลอกลวงประชาชนโดยทุจริตชน หากประชาชนขาดภูมิคุ้มกันทางความเชื่อที่ดีเพียงพอ

๓.๓.๓ ความเชื่อความศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณ

ผู้คนในสังคมไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับอสูรย์หรือยักษ์ หรือผี เรียกท้าวเวสสุวัณว่าเป็นอธิบดีแห่งอสูรหรือยักษ์ หรือเป็นเจ้าแห่งผี จากการสืบค้นพบว่าความเชื่อเรื่องความ

[๓๑] http://www.tumsrivichai.com/ เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

ศักดิ์สิทธิ์ของท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในสังคมไทยมี ๒ ประเด็นสำคัญ คือ ๑) เรื่องโชคลาภ ๒) เรื่องการป้องกันจากภูตผีปีศาจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) เรื่องโชคลาภ จะพบเห็นความเชื่อในการบูชาเครื่องรางของขลังรูปท้าวเวสสุวัณที่มีลักษณะในรูปของชายนั่งในท่ามหาราชลีลา มีลักษณะอันโดดเด่นคือ พระอุทรพลุ้ย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์และมั่งคั่ง โดยผู้ที่บูชาเชื่อว่าท้าวเวสสุวัณ เป็นเทพแห่งขุมทรัพย์ เป็นมหาเทพแห่งความร่ำรวย มั่งคั่ง

ภาพที่ ๘ ท้าวเวสสุวัณวัดหยิงหยั่น เมืองหางโจว ประเทศจีน[๓๒]

นอกจากนี้นักวิชาการบางท่านยังกล่าวว่า ท้าวกุเวรเรื่องความร่ำรวยปรากฏชัดในลัทธิพราหมณ์กว่า ๓,๐๐๐ ปี ที่ผ่านมา โดยเชื่อว่า ท้าวกุเวร เป็นเทพชั้นรองในนิกายบูชาพระศิวะหรือไศวนิกายของศาสนาพราหมณ์ฮินดู เป็นเทพผู้พิทักษ์ทรัพย์ในดิน และราชาหรือกษัตริย์ของเหล่ายักษ์ ทรงนำความมั่งคั่งร่ำรวยมาสู่ผู้บูชา มักเป็นรูปบุรุษประทับ พระอุทร (พุง) ใหญ่พลุ้ย ทรงถือถุงเงิน ด้านหลังจะมีหม้อเงินหม้อทองอยู่ข้างซ้ายและขวา[๓๓]

---

[๓๒] http://www.thamnaai.com/เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

[๓๓] http://www.oknation.net/blog/voranai เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

ภาพท้าวกุเวร จากตราประทับดินเผา อายุในราว ๒,๐๐๐ ปี ที่แล้ว พบที่เมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	ภาพท้าวกุเวร จากเมืองโบราณจันเสน จังหวัดนครสรรค์ อายุในราว ๑,๘๐๐ - ๒,๐๐๐ ปี

ภาพที่ ๙ ภาพดินเผารูปท้าวกุเวรที่พบในประเทศไทย[๓๔]

รูปท้าวกุเวร เป็นเครื่องรางของขลังของเหล่าพ่อค้าวาณิช และชาวอินเดียโบราณที่เดินทางข้ามมหาสมุทรตามสายลมทะเล เข้ามาในตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในภูมิภาคสุวรรณภูมิ เพื่อแสวงโชคจากการค้าขาย ในโลกใหม่ โลกแห่งความอุดมสมบูรณ์ อันได้แก่ สุวรรณภูมิ[๓๕]

๒) เรื่องการป้องกันจากภูตผีปีศาจ จากการสืบค้นข้อมูลพบว่ามีความเชื่อว่าหากพกเครื่องรางของขลังรูปท้าวเวสสุวัณแล้วจะสามารถป้องกันภัยจากภูตผีปีศาจได้ โดยเฉพาะผู้คนที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับความตาย เช่น ผู้มีอาชีพสัปเหร่อ หรือ มีอาชีพประหารชีวิตนักโทษ มักพกพารูปท้าวเวสสุวัณ สำหรับคล้องคอเพื่อป้องกันภัยจากวิญญาณร้ายที่จะเข้ามาเบียดเบียนในภายหลัง ภาพลักษณ์ของท้าวกุเวร ที่ปรากฏในความเชื่อเช่นนี้ จะเป็นรูปยักษ์ถือกระบอง

๓.๓.๔ ความเชื่อเรื่องยักษ์

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวถึงยักษ์ไว้หลายที่ ตัวอย่างเช่น ในคาถาธรรมบท และในอาฏานาฏิยสูตร ได้กล่าวว่าท้าวเวสสุวัณเป็นผู้ปกครองยักษ์ ซึ่งมีทั้งยักษ์ที่ดีมีคุณธรรม และยักษ์ที่ไม่ดีไม่นับถือพระพุทธเจ้า ในคาถาธรรมบทกล่าวถึงยักษ์ไว้หลายประเภท และมียักษ์

---

[๓๔] http://www.oknation.net/blog/voranai เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

[๓๕] http://www.oknation.net/blog/voranai เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

เข้ามาเกี่ยวข้องหลายเรื่อง แต่ละเรื่องก็มีลักษณะแตกต่างกันออกไป ยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องอายุวัฒนกุมาร ยักษ์ในเรื่องนี้เป็นบริวารของท้าวเวสสุวัณ ทำหน้าที่บำรุงรับใช้ตามวาระมอบหมาย โดยยักษ์ตนนี้ได้ทำการบำรุงท้าวเวสสุวัณเป็นระยะเวลาถึง ๑๒ ปี จึงได้รับพรพิเศษ คือ สามารถจับเด็กกินเป็นอาหารได้ ข้อความในคัมภีร์ปรากฏดังนี้

> อวรุทธกยักษ์ตนหนึ่งบำรุงท้าวเวสสวัณ ๑๒ ปี เมื่อจะได้พรจากสำนักท้าวเวสสุวัณนั้น ได้ว่า "ในวันที่ ๗ จากวันนี้ ท่านพึงจับเอาเด็กนี้" เพราะฉะนั้น ยักษ์ตนนั้นจึงได้มายืนอยู่ ก็เมื่อพระศาสดาเสด็จไปในมณฑปนั้น, เมื่อพวกเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ประชุมกัน พวกเทวดาผู้มีศักดิ์น้อยลดถอยไป ไม่ได้โอกาสหลีกไปตลอด ๑๒ โยชน์ ถึงอวุทธกยักษ์ก็ได้หลีกไปยืนอย่างนั้นเหมือนกัน[๓๖]

ยักษ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา มี ๒ จำพวก คือ จำพวกหนึ่งมีรูปร่างสวยงามและมีรัศมี เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่ไม่ใช่คน พวกนี้เป็นเทวดายักษ์ อีกพวกหนึ่งเป็นพวกน่าเกลียด ไม่มีรัศมี พวกนี้เป็นดิรัจฉานยักษ์ ทั้งนี้ เทวดายักษ์นี้ บางทีก็มีความพอใจในการเบียดเบียนสัตว์นรกให้เดือดร้อน ฉะนั้น เมื่อมีจิตคิดอยากเบียดเบียนสัตว์นรกขึ้นมาในเวลาใด เวลานั้นก็เนรมิตตัวเป็นนายนิรยบาลลงไปสู่นรก เที่ยวลงโทษสัตว์นรกเหล่านั้นตามความพอใจของตน หรือเมื่อมีความต้องการอยากจะกินสัตว์นรกขึ้นมาก็เนรมิตตัวเป็นแร้ง ยักษ์ กายักษ์ แล้วจับสัตว์นรกเหล่านั้นกิน[๓๗]

ยักษ์เหล่านี้เกิดด้วยอำนาจแห่งกรรมดีและกรรมชั่วที่ตนสั่งสมมาในอดีตชาติในลักษณะที่ก้ำกึ่งกัน มีหน้าที่หลายประการ เช่น คอยอารักขาคุ้มครองท้าวเวสสุวัณ อารักขาสถานที่หรือสิ่งล้ำค่าที่คนส่วนมากให้ความเคารพนับทั้งที่เป็นของส่วนรวมและของที่เป็นส่วนบุคคล ทั้งนี้ ในขณะเดียวกันก็กระทำอกุศลกรรมด้วยอำนาจของกรรมเก่า เช่น เบียดเบียนมนุษย์ หรือจับสัตว์และมนุษย์กินเป็นอาหาร ซึ่งเป็นเหตุให้สร้างเวรสร้างกรรมใหม่ขึ้นอีก หากไม่ได้รับการแก้ไข ก็อาจเพิ่มวิบากกรรมให้หนักยิ่งๆ ขึ้นไปอีก นอกจากนี้ยังมีฤทธิ์หรืออำนาจตามฐานะของตน ยักษ์จึงสามารถให้ทั้งคุณและโทษแก่มนุษย์ ซึ่งก็เป็นเหตุผลที่ทำให้มนุษย์เซ่นสรวงบูชา เพื่อนำมาซึ่งความสุขสวัสดีแก่ตนเอง ในกรณีของการให้คุณและให้โทษ ยักษ์สามารถกระทำได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรงก็คือไปกระทำในร่างของยักษ์ โดยอ้อม ก็อาจจะแปลงเป็น หรือเข้าสิงร่างของสัตว์ หรือบุคคล แล้วให้ร่างนั้นกระทำการแทน เช่นกรณีของสานุสามเณรที่ถูกยักษ์สิงร่าง หรือกรณีที่ยักษ์แปลงตัวเป็นบิดาคอยอารักขาเด็กน้อยที่นอนคนเดียว

---

[๓๖] ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๑/๔๖๐-๔๖๕.

[๓๗] พระสัทธัมโชติกะ ธัมมาจริยะ, **ปรมัตโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฏีกา วีถิมุตตสังคหะ ภูมิจตุกกะและปฏิสนธิจตุกกะ ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ทิพยวิสุทธิ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๕.

อยู่นอกเมือง เป็นต้น หากมองย้อนกลับมาในสังคมไทยจะพบว่ายักษ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สามารถสะท้อนแนวคิดเรื่องวิญญาณนิยมในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี เพราะคนไทยจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะในสังคมชนบท นับตั้งแต่อดีต กระทั่งถึงปัจจุบัน จะมีความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา หรือ ภูติ ผี ปิศาจที่สามารถให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ และความเชื่อเหล่านี้ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ อย่างแน่นแฟ้นจนไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด [๓๘]

เมื่อวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องยักษ์ซึ่งเป็นบริวารของท้าวเวสสุวัณในสังคมไทยพบว่าความเชื่อเรื่องยักษ์เป็นสิ่งที่ปรากฏชัดเจนมากในสังคมไทย ปรากฏหลักฐานในที่ต่าง ๆ เช่น ในบทเรียน ในบทท่องอักษรไทย “ย ยักษ์ เขี้ยวใหญ่” ซึ่งเป็นลักษณะของยักษ์ในความเชื่อของสังคมไทยที่จำฝังใจมาตั้งแต่เด็ก คือ “เขี้ยวใหญ่” บางครั้งจึงกลายเป็นคำขู่ที่ผู้ใหญ่มักใช้กับเด็กๆ นี่ก็เป็นการประติดประต่อความรู้เกี่ยวกับยักษ์อีกว่า นอกจากจะ “เขี้ยวใหญ่” แล้ว ยังกินคนด้วย ในบทละครต่าง ๆ ยักษ์จึงมักมีรูปร่างใหญ่โต ดุร้าย และจับคนกินเป็นอาหาร

ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ว่า ยักษ์ หมายถึง อมนุษย์พวกหนึ่ง ถือกันว่ามีรูปร่างใหญ่โตน่ากลัว มีเขี้ยวงอก ใจดำอำมหิต ชอบกินมนุษย์ กินสัตว์ โดยมากมีฤทธิ์เหาะได้จำแลงตัวได้ บางทีก็ใช้ปะปนกับคำว่า อสูร รากษส และมารก็มี นอกจากลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังหมายถึงเทวดาจำพวกหนึ่งในสวรรค์ชั้นจาตุมาราชิกาภูมิและชั้นปรนิมมิตวสวัตตี[๓๙]

นอกจากนี้ยังพบเรื่องราวของยักษ์ในวรรณคดีไทย เช่น เรื่องรามเกียรติ์ โดยเฉพาะตัวทศกัณฐ์ ซึ่งสวมบทบาท ของฝ่ายอธรรม สู้รบกับกองทัพฝ่ายธรรมะของพระรามและพระลักษมณ์ ภาพลักษ์ของยักษ์ในสังคมไทย จึงไม่ใคร่จะดีเท่าไรนัก นอกจากจะอยู่ในวรรณคดีไทยอันเลื่องชื่อแล้ว ยักษ์ออกมามีบทบาท ทางความเชื่อ ของคนไทย ตั้งแต่อดีต ในเรื่องของผู้พิทักษ์ รักษาความดี และปัดป้องความชั่วร้าย ไม่ให้ย่างกรายเข้ามาใกล้ได้ กระทั่งมีการสร้างรูปหล่อ ของยักษ์เอาไว้หน้าทางเข้าพระอุโบสถของวัด ตามวัดต่าง ๆ มักจะมีรูปปั้นยักษ์ยืนถือกระบองค้ำพื้น เฝ้าอยู่หน้าประตูโบสถ์ หรือวิหารที่เก็บของมีค่า มีพระพุทธรูป และโบราณสมบัติล้ำค่าของทางวัดบรรจุอยู่ หรืออาจพบเห็นบริเวณลานวัด หรือที่ที่มีคนผ่านไปมาแล้วเห็นโดยง่าย บ้างก็สร้างเอาไว้ในวิหาร หรือ ศาลาโดยเฉพาะก็มี ซึ่งยักษ์เหล่านั้น ถ้าเป็นตนเดียว จะหมายถึง รูปเคารพของท้าวเวสสุวัณ แต่ถ้าเป็น ๒ ตนก็จะเป็นบริวารของท่านท้าวเวสสุวัณ คอย

---

[๓๘] http://www.oknation.net/blog/chaiyassu/๒๐๑๐/๑๒/๓๐/entry-๑ เข้าถึงเมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๖.

[๓๙] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำจัด, ๒๕๔๖), หน้า ๘๖๙.

ทำหน้าที่ ปกปักรักษา ดูแลบริเวณวัด[๕๐] ตัวอย่างยักษ์ที่พบอยู่ในวัด เช่น วัดอรุณราชวราราม และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วัดอรุณราชวราราม หรือวัดแจ้ง มียักษ์ทวารบาล ๒ คน เพราะยักษ์ทั้งสองคือ สหัสเดชะ (ตัวสีขาว) และทศกัณฐ์ (ตัวสีเขียว) มือถือตะบองใหญ่เป็นอาวุธ ยืนอยู่หน้าซุ้มยอดมงกุฎของวัด สร้างขึ้นโดยช่างฝีมือในสมัยรัชกาลที่ ๓ โดยถอดรูปลักษณ์อย่างวิจิตรตระการตาตามลักษณะหัวโขนไทย มิใช่ตัวต้นแบบที่สร้างขึ้นโดยหลวงเทพรจนา (กัน) ซึ่งถือเป็นบรมครูทางฝีมือช่างแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ไม่มีบันทึกบอกรายละเอียดใดๆ เกี่ยวกับสหัสเดชะและทศกัณฐ์รุ่นแรก ซึ่งพังด้วยอุบัติเหตุทางธรรมชาติ ว่ามีความแตกต่างจากยุคปัจจุบันมากน้อยแค่ไหน แต่สันนิษฐานว่า น่าจะมีความงดงามทางศิลปะไม่แพ้กัน รวมทั้งสร้างขึ้นตามคติที่ว่าเพื่อใช้เป็นทวารบาลป้องกันสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง

เมื่อประมาณเดือนตุลาคม ๒๕๕๕ มีรายงานข่าวแจ้งว่า เกิดฝนตกหนัก มีเหตุฟ้าผ่าลงมาที่ยอดพระปรางค์องค์เล็กด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของวัดอรุณฯ ทำให้เศียรยักษ์ที่ประดับอยู่ด้านบนหักหล่นลงมาเกิดความเสียหาย (ภาพที่ ๑๐) ข่าวนี้ได้สร้างความหวั่นวิตกให้แก่ผู้ที่เชื่อเรื่องโชคลางว่าจะเป็นลางร้าย เนื่องจากวัดอรุณฯ เป็นวัดสำคัญของประเทศและเจดีย์ก็มีความสำคัญ มีอายุเก่าแก่ยาวนาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องออกมาชี้แจ้งถึงเหตุการณ์ดังกล่าว ดังนี้

ส่วนที่มีเศียรยักษ์หักลงมาอีก คิดว่า เป็นเรื่องอุบัติเหตุ ไม่อยากให้คิดเป็นเหตุการณ์ไม่ดีหรือลางร้าย ที่สำคัญ ยังถือว่าโชคดีที่อุบัติเหตุดังกล่าวไม่เกิดขึ้นกับประชาชนหรือนักท่องเที่ยว เพราะจะเกิดความสูญเสียถึงชีวิตอย่างแน่นนอน ทั้งนี้ ตนได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบการการโยงสายล่อฟ้าให้นำลงดินให้เรียบร้อย เพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์น่าตกใจเช่นนี้ขึ้นอีก (นายสหวัฒน์ แน่นหนา อธิบดีกรมศิลปากร)

นายธราพงศ์ ศรีสุชาติ ขณะดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กล่าวว่า สาเหตุของการที่เศียรยักษ์หล่นลงมา เนื่องจากเมื่อสัปดาห์ที่ผ่านมา ฝนตกหนัก จึงทำให้กระแสไฟวิ่งสูสายล่อฟ้า ซึ่งพาดอยู่ตรงเศียรยักษ์ที่ปรางค์บริวาร และเกิดการระเบิดขึ้นทำให้เศียรยักษ์กระเด็นหล่นลงมา โดยการบูรณะนั้นจะต้องมีการเจาะเดือย ทั้งด้านเศียรและคอยักษ์ เข้าด้วยกัน และเสริมความมั่นคงด้วยการฉาบปูน ประสานให้ติดกลับไปเป็นเหมือนเดิม คาดว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จภายในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ นี้[๕๑]

---

[๕๐] http://www.thamnaai.com/ เข้าถึงเมื่อ ๒๓ มกราคม ๒๕๕๖.

[๕๑] http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=๙๕๕๐๐๐๐๑๒๘๓๓๘ เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

ภาพที่ ๑๐ เศียรยักษ์หักเนื่องจากฟ้าผ่า (วัดอรุณราชวราราม)[๔๒]

ยักษ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ณ พระอารามหลวงแห่งนี้ เป็นศูนย์รวมของทวารบาล ซึ่งเป็นเหล่ายักษ์มากที่สุด ถึง ๑๒ ตน แต่ทั้งหมดมิได้สร้างขึ้นในคราวเดียวกัน สันนิษฐานว่าสร้างมาตั้งแต่ครั้งรัชกาล ๓ จำนวน ๘ ตน ก่อนจะมาซ่อมแซม และเพิ่มเติมในภายหลังอีก ๔ ตน การปฏิสังขรณ์เกิดขึ้นในปลายรัชกาลที่ ๔ แต่ยังไม่ทันสำเร็จ และลุล่วงถึงสมัย รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชปรารภว่า กรุงรัตนโกสินทร์ สร้างจะครบร้อยปี ในพ.ศ. ๒๔๒๕ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์ วัดพระศรีรัตนศาสดารามขึ้นใหม่ ทั้งพระอารามนั่น รวมถึงรูปยักษ์เฝ้าประตูขนาดใหญ่เป็นคู่ๆ ซึ่งตัวถูกปั้นขึ้นด้วยปูน ก่อนจะประดับประดา ด้วยกระจกสีต่างๆ ซึ่งต่างจากยักษ์วัดอรุณราชวราราม ที่ตกแต่งภายนอก ด้วยกระเบื้องเคลือบ ยิ่งไปกว่านั้น ยังได้มีการสร้าง ทวารบาลเพิ่มขึ้นภายนอกอีก ๔ ตน รวมทั้งหมดเป็น ๑๒ ตน ตามที่เห็นในปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป ประเด็นความเชื่อเรื่องยักษ์ที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวัณในสังคมไทย เชื่อว่ายักษ์ซึ่งเป็นบริวารของท้าวเวสสุวัณ หรือตัวท้าวเวสสุวัณเองทำหน้าที่ปกปักรักษาสถานที่ศักดิ์สิทธ์ ดังจะเห็นได้จากประติมากรรมรูปยักษ์ตามวัดต่างๆ อย่างไรก็ตาม บางส่วนเชื่อว่าการมีรูปยักษ์ในบ้านจะทำให้คนในบ้านทะเลาะกัน ดังหลักฐานที่ปรากฏในเว็บไซต์ http://payanak.exteen.com/๒๐๑๑๐๒๑๔/entry-๔

> ยักษ์และราหู ไม่ควรมีรูปภาพ หรือรูปปั้นยักษ์และราหูประดับตกแต่งในบ้าน เพราะจะทำให้คนในบ้าน ทะเลาะเบาะแว้งกัน มีแต่เรื่องร้อนๆ ขาดโชคขาดลาภ พลังของวิญญาณอย่านำโปสเตอร์ คนบาดเจ็บจากนิตยสารที่มีแต่ความน่ากลัวมาติดผนังบ้าน หรือรูปคนตายมาติดประดับไว้ที่ห้อง ยกเว้นภาพถ่ายบุคคลในครอบครัวที่เสียชีวิตไปแล้ว หลีกเลี่ยง

[๔๒] http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=๕๕๐๐๐๐๑๒๘๓๓๘. เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

ภาพน่ากลัว หรือดูดุร้าย เพราะล้วน เป็นแหล่งเรียกคลื่นพลังงานที่ไม่เป็นมงคล จะทำให้โชคลาภหดหาย คนในบ้านจะมีแต่เรื่องร้ายๆ เกิดขึ้น เกิดอุบัติเหตุ การนำภาพมาติดผนังประดับบ้านควรเลือกภาพที่ดูสวยงาม[๔๓]

๓.๓.๕ ความเชื่อเรื่องร่างทรง

ลักษณะความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณอีกประการหนึ่งที่ปรากฏในสังคมไทย คือ ร่างทรง ซึ่งนำไปสู่พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง

ร่างทรง คือ มนุษย์ทุกเพศวัย ที่เป็นสื่อหรือตัวกลางเพื่อให้สิ่งภายนอกที่มีอยู่เหนือการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั่วไปของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับนับถือร่วมกัน เรียกรวมๆ ว่า"องค์" หรือ "วิญญาณ" ไม่ว่าจะเป็นผี/เทพ เข้ามาสิงสู่เพื่อติดต่อกับมนุษย์ในโลกได้ ไม่ว่าเขาจะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม และการติดต่อนั้นเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างที่จะมีคุณและโทษต่อมนุษย์ได้ เช่น ทำนายโชคชะตา ให้คำแนะนำในทุกเรื่องทางไสยศาสตร์ บอกหวย รักษาโรคร้าย แสดงธรรม สร้างกุศลบารมี ขอส่วนบุญ เจ้ากรรมนายเวร เป็นต้น โดยพิธีการอัญเชิญ และต้องกระทำตัวให้อยู่ในกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ข้อห้ามต่างๆ เช่น รักษาศีล[๔๔] มนุษย์ธรรมดานี้หมายถึงชายหรือหญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ ที่ถูกเลือกโดยเจ้าที่มาประทับทรงเพื่อประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดยผู้ที่เป็นร่างทรงนั้นจะยอมเป็นร่างทรง ด้วยความเต็มใจหรือจำใจก็ตาม[๔๕] จึงกล่าวได้ว่า ร่างทรงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่เจ้าพ่อเจ้าแม่ต้องอาศัยติดต่อกัน[๔๖] หรือมีความสามารถในการติดต่อกับผีหรือวิญญาณได้ และจะเป็นร่างให้วิญญาณมาประทับทรง เป็นบุคคลซึ่งถูกควบคุมโดยวิญญาณหรือมีวิญญาณอยู่ในร่าง ถูกคนในสังคมใช้เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกับวิญญาณหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ

ความเชื่อในการเข้าทรงและร่างทรงของชาวบ้าน จึงนำไปสู่ความเชื่อทางพิธีกรรมและบทบาทของตนเองต่อสังคมของร่างทรงด้วย และสาเหตุที่ทำให้ประชาชนมีความเชื่อเรื่องการเข้าทรงและร่างทรงมี ๙ ประการคือ ๑) ความกลัวทางกายและใจ ๒) ความต้องการทางกายและใจ ๓) ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ๔) ปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ๕) ความล้มเหลวทางการศึกษาวิทยาศาสตร์ ๖) ความล้มเหลวทางการเผยแผ่พุทธธรรมที่ถูกต้องแก่ประชาชน

---

[๔๓] http://payanak.exteen.com/๒๐๑๑๐๒๑๔/entry-๔ เข้าถึงเมื่อ ๒๓ มกราคม ๒๕๕๖.

[๔๔] ฉลาดชาย รมิตานนท์, **ผีเจ้านาย**, (กรุงเทพมหานคร : พายัพ ออฟเซท พรินท์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒๕.

[๔๕] วิรัช นิภาวรรณ**, การเข้าทรงและร่างทรง**, (กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๓), หน้า ๗.

[๔๖] นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ, **ผีปอบ-ผีเข้า ในทรรศนะทางจิตเวชศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า๙๔.

๗) ศาสนาไม่อาจเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจของประชาชนได้มากเพียงพอ ๘) ช่วยแก้ปัญหาบางส่วนของมนุษย์ ๙) พระภิกษุสงฆ์ และนักจิตวิทยามีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน[๔๗]

ในส่วนของความเชื่อเกี่ยวกับร่างทรงของท้าวเวสสุวัณนั้น พบว่ามีการกล่าวถึงร่างทรงท้าวเวสสุวัณ ดังจะวิเคราะห์ประเด็นความเชื่อเรื่องร่างทรงดังต่อไปนี้

ท้าวเวสสุวัณกับท้าวกุเวรเป็นคนละองค์กัน ซึ่งขัดแย้งกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ยังปรากฏบทความของผู้เขียนนามแฝงว่า สันยาสี ได้กล่าวว่า ท้าวเวสสุวัณเป็นเทวดาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดรองจากท้าวสักกะ โดยผู้เขียนอ้างพระสูตรในพระไตรปิฎกดังนี้

> ในพรหมชาลสูตร กล่าวว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างโลก คือเกิดก่อนใครๆ ในจักรวาล สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นตามมาจนพระพรหมเข้าใจผิดว่าตัวเองเป็นผู้สร้าง ในหลายพระสูตรกล่าวถึงพระอินทร์เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีฤทธิ์มีอำนาจ และมีเรื่องเกี่ยวข้องกั บพระอินทร์มากมายหลายพระสูตร โดยเฉพาะในนิทานธรรมบทมีเรื่องของพระอินทร์ หรือท้าวสักกะเทวราชมากมายที่มาเกี่ยวข้องกับมนุษย์และพระสงฆ์องค์เจ้า และรองลงมาคือเรื่องของท้าวเวสสวัณ และท้าวกุเวร ซึ่งกล่าวว่าท่านเป็นใหญ่ปกครองมนุษย์และสัตว์ รวมไปถึงภูตผีปีศาจ เปรต อสุรกาย สัตว์นรก ยักษ์ มาร กุมภัณฑ์ทั้งหลาย ท่านจึงมีพระนามว่าท้าวโลกบาล คือผู้คุ้มครองรักษาโลก[๔๘]

ผู้เขียนกล่าวว่าท้าวเวสสุวัณปกครอง ภูตผีปีศาจ เปรต อสุรกาย สัตว์นรก ยักษ์ มาร กุมภัณฑ์ และเนื่องจากเหตุนี้ท่านจึงชื่อว่าท้าวโลกบาล เมื่อวิเคราะห์และจะเห็นได้ว่าผู้เขียนไม่มีความรู้ในพระไตรปิฎกอย่างดีพอ ทั้งยังไม่ทราบเรื่องการจำแนกภูมิในคัมภีร์พระพุทธศาสนาว่าจำแนกเป็น ๓๑ ภูมิ และยังไม่ทราบอำนาจหน้าที่ของท้าวเวสสุวัณและท้าวมหาราชองค์อื่นๆ ถือว่าเป็นการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องออกสู่สาธารณชนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ทำให้คนจำนวนมากเข้าใจผิด ทั้งนี้ ยังมีการอ้างพระสูตร เพื่อให้ข้อความของตนดูมีน้ำหนักมากขึ้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังเล่าถึงประสบการณ์ตรงที่ตนได้ไปสัมภาษณ์ร่างทรงท้าวเวสสุวัณในเชิงโน้มน้าวใจ

---

[๔๗] พระเฑียรวิทย์ อตฺตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘, หน้า ๑-๔.

[๔๘] https://picasaweb.google.com/sanyasi๙๕ เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

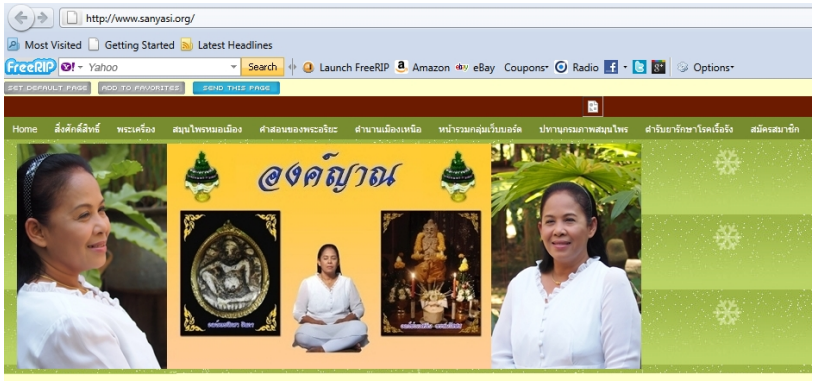

ภาพที่ ๑๑ รูปองค์ญาณของท้าวเวสสุวัณ[๔๙]

โดยสรุป คือท้าวเวสสุวัณ ประธานแห่งทวยเทพ มีอำนาจสูงกว่าเทพทั้งปวงในเทวโลกและพรหมโลก ความที่พระองค์เป็นประธานแห่งโลกบาลมานาน จึงไม่สามารถทอดทิ้งมนุษย์ได้ มาตรแม้นสถิตอยู่บนวิมานสูงสุดของพรหมชั้นสุทธาวาส พระองค์ก็ยังได้รับเลือกเป็นประธานแห่งทวยเทพ และดูแลเอาใจใส่มนุษย์และสัตว์โลกมาถึงทุกวันนี้ แต่คนส่วนมากเข้าใจผิดว่าพระองค์คือท้าวกุเวร ดังนั้น จึงมีคติบูชาท้าวกุเวรว่าเป็นผู้บันดาลทรัพย์ในหลายๆ ประเทศ และเรียกชื่อต่างๆ กัน แต่ท้าวเวสสุวัณเป็นภาคพญายักษ์ที่คนไม่สู้เอาใจใส่บูชา นอกจากใช้ปราบภูตผีปีศาจเท่านั้น

ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันได้สร้างรูปของท่านไว้บูชาเป็นจำนวนมาก เป็นรูปทรงเครื่องกษัตริย์ นั่งสมาธิ ถือลูกแก้วมณี ปางมารวิชัยก็มี ปางสมาธิปกติ ก็มี ซึ่งยังพอหาได้ตามตลาดพระเครื่อง มีคนพบและนำมาถวายกับพระองค์ท่านไว้จำนวนหนึ่ง มีไม่มากนัก คนไหนต้องการก็ต้องติดต่อองค์ญาณเร็วหน่อย ช้าก็อด แล้วผมก็หมดปัญญาที่จะหาที่ไหนมาให้อีก นอกจากสร้างขึ้นใหม่ ดังที่ได้เรียนให้ทราบในฉบับก่อนแล้ว โดยใช้ดอกไม้ธูปเทียนที่สานุศิษย์นำมาบูชาในตำหนัก และแร่ธาตุศักดิ์สิทธิ์เป็นส่วนผสม แต่จะเก่าหรือใหม่ไม่สำคัญ ถ้าผ่านมือองค์พ่อสิบหก องค์พ่อจิตรา และองค์พ่อจินดา ล้วนวิเศษเทียบกับ เหล็กไหลทั้งสิ้น

การบูชาท้าวกุเวร จนกระทั่งสร้างรูปท้าวกุเวรขึ้น ทั้งในประเทศอินเดีย ไทย จีน ธิเบต เนปาล เกิดจากพ่อค้าวานิชในสมัยโบราณ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนพระพุทธศาสนาแล้ว ท้าวกุเวรจึงเป็นตัวแทนของเทพเจ้าผู้บันดาลความร่ำรวยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งก็คือการบูชาท้าวเวสสวัณนั่นเอง แต่การสร้างรูปเคารพกลับใช้รูปของท้าวกุเวร เพราะเชื่อว่าเป็นองค์เดียวกัน

บทบวงสรวงท้าวกุเวร ว่าดังนี้ อุตตะรัญจะ ทิสังราชากุเวโร ตัปปะสาสะติ ยักขานังอาธิปะติ มะหาราชา ยะสัสสิโส ปุตตาปิ ตัสสะ พะหะโว อินทะนามา มะหัพพะลา อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อัฏฐังสุ ฯ

---

[๔๙] http://www.sanyasi.org/ เข้าถึงเมื่อ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

จากข้อความข้างต้นที่ปรากฏในเว็บไซต์ www. sanyasi.org จะเห็นได้ว่าบิดเบือนจากหลักฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในเรื่องจำนวนชั้นของสวรรค์และเรื่องอำนาจหน้าที่ของท้าวจตุโลกบาล ซึ่งข้อความที่ปรากฏเป็นไปในลักษณะโน้มน้าวให้เชื่อว่าองค์ญาณที่เป็นร่างทรงของท้าววเสสุวัณมีคุณวิเศษต่างๆ นาๆ ซึ่งจะวิเคราะห์ให้เห็นต่อไปในข้อ ๓.๔ ข้อปฏิบัติที่เบี่ยงเบนจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

นอกเหนือจากเว็บไซต์ข้างตนแล้ว ยังมีการพูดถึงร่างทรงของท้าวเวสสุวัณในเว็บไซต์อื่นๆ ตัวอย่างเช่น http://www.yimwhan.com/board ในกระดานสนทนา ปรากฏว่ามีการกล่าวถึงร่างทรงของ “เสด็จพ่อมหานารายณ์-เวสสุวัณ” ซึ่งเรียกตนเองว่า “กายทิพย์” ผู้เขียนแสดงตนว่าเป็นร่างทรงของทั้งสองท่าน ทั้งนี้ ผู้เขียนได้แนะให้ผู้อื่นความดีพร้อมเชิญชวนให้เข้าร่วมพิธีบูชา “เสด็จพ่อมหานารายณ์-เวสสุวัณ” (ภาพที่ ๑๒)[๕๐]

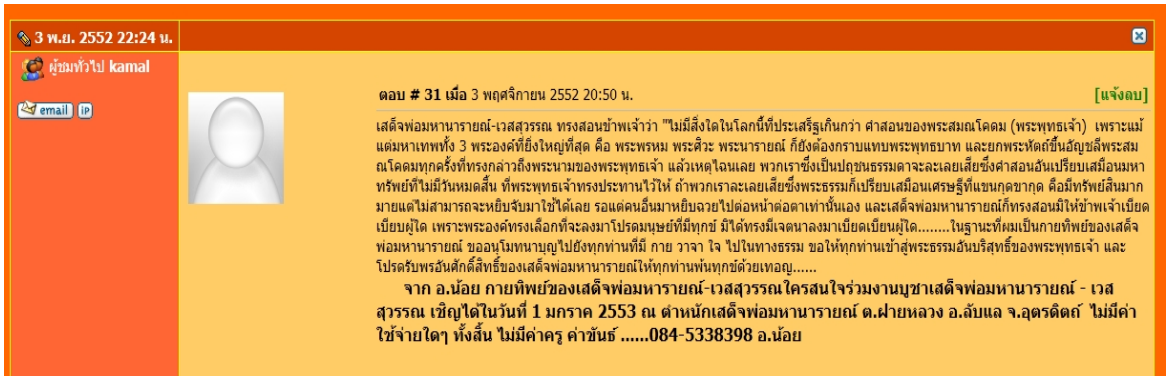

ภาพที่ ๑๒ เว็บไซต์สนทนาเกี่ยวกับร่างทรงท้าวเวสสุวัณ

โดยสรุป จะเห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องร่างทรงท้าวเวสสุวัณปรากฏอยู่ทั่วไปตามเว็บไซต์ และมีการพูดถึงในกระดานสนทนาต่างๆ ข้อมูลเหล่านี้สื่อถึงผู้คนได้เป็นจำนวนมากและอย่างรวดเร็ว หากผู้ที่ไม่ใช้วิจารณญาณในการรับสารอาจตกเป็นเยื่อของมิจฉาชีพได้ ทั้งนี้ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย แต่ผู้คนในยุคปัจจุบันก็มีการศึกษาธรรมน้อยลงและไม่มีความเข้าใจในแก่นของพระพุทธศาสนา ผู้คนหวังพึงโชคลางและความร่ำรวย ดังนั้น ร่างทรงเหล่านี้จึงเป็นทางออกอย่างหนึ่งที่คนในสังคมไทยเลือกที่จะเชื่อและยึดเป็นที่พึ่ง

[๕๐] http://www.yimwhan.com/board/ เข้าถึงเมื่อ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

๓.๔ พิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณ

วิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันในแต่ละยุคสมัยนั้น ความเชื่อ และพิธีกรรมจะมีส่วนสัมพันธ์กันตลอดมา จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวัณ มี ๒ พิธีกรรม คือ การบวงสรวงบูชา และประเพณีขึ้นท้าวทั้งสี่

๓.๔.๑ การบวงสรวงบูชา

พิธีกรรมเกี่ยวกับความเวสสุวัณมาจากความเชื่อที่ว่าการบูชาเทพเจ้านั้น สามารถให้ผลแก่ผู้ที่บูชาได้ จึงมีการบูชาในลักษณะการอ้อนวอน บนบานศาลกล่าว เพื่อขอในสิ่งที่ตนต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของลัทธิพราหมณ์ สมัยก่อนพุทธกาลตั้งแต่ยุคของศาสนาพราหมณ์ โดยที่ศาสนาพราหมณ์นั้นจะยึดถือและปฏิบัติตามคัมภีร์พระเวทย์ ซึ่งพระเวทย์หรือมนตราใช้สำหรับการสวดภาวนาในการทำพิธีกรรมต่างๆ พระเวทย์แบ่งออกเป็น ๓ ประการ เรียกว่า “ไตรเภท” เป็นที่มาของ “คัมภีร์ไตรเภท” ซึ่งถือว่าได้รับมาจากโอษฐ์ของพระผู้เป็นเจ้า เป็นคัมภีร์ที่ว่าด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับการเรียกร้องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวิญญาณทั้งหลายในการบูชาพระผู้เป็นเจ้า การบูชาด้วยเครื่องสักการะประเภทนี้เรียกว่า “การบวงสรวงเทวดา” เพื่อต้องการเน้นให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ การดลบันดาลให้บังเกิดสิ่งที่ดีของการตั้งจิตอธิษฐานขอให้สัมฤทธิ์ผลตามปรารถนา ต่อมาได้กลายเป็นพิธีกรรมยึดถือสืบทอดต่อๆ กันมาจนถึงปัจจุบันนี้[๕๑]

จากการสืบค้นข้อมูล พบว่าความเชื่อเรื่องพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวัณส่วนใหญ่ เป็นพิธีกรรมการบูชา หรือเป็นการบวงสรวงเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ผู้ร่วมพิธี ลักษณะของพิธีกรรมจะมีการสวดและการตั้งเครื่องสังเวย รวมทั้งมีการกระทำร่วมกันเป็นหมู่คณะ บางครั้งก็จะผนวกเอาการรับบริจาคเพื่อนำไปใช้เพื่อกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น ตัวอย่างความเชื่อเรื่องการบวงสรวงท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในเว็บไซต์ http://www.sangthipnipparn.com/ กล่าวถึงประโยชน์ของการบวงสรวง ขั้นตอนพิธี และบทสวด ดังนี้ คือ

๓.๔.๑.๑ ประโยชน์

๑) เป็นการปฏิบัติบูชา ด้วย กาย วาจาใจ เป็นพุทธานุสสติกรรมฐาน เป็นการบูชาแบบพิธีการเทิดพระเกียรติของท่านผู้มีพระคุณยิ่งใหญ่ ไพศาล คือองค์พระบรมโลกนาถศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระปัจเจกพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระโพธิสัตว์เจ้าทุกพระองค์ พระธรรม พระอริยสงฆ์สาวกทุกๆพระองค์ คุณพ่อ คุณแม่ทุกๆ ชาติ คุณครูอาจารย์ทุกๆ ชาติ เทพเทวาอารักษ์ผู้รักษาโลกนี้ทุกๆ พระองค์

---

[๕๑] กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **พิธีกรรมและประเพณี**, หน้า ๙.

๒) เป็นการมอบกายถวายชีวิต เป็นลูกศิษย์ขององค์พระตถาคตเจ้าอย่างเป็นพิธีการ

๓) เพื่อสงเคราะห์สรรพสัตว์ทุกดวงจิตในโลกมนุษย์ ตั้งแต่ เปรต ผี วิญญาณ พเนจร คน ให้พ้นทุกข์ พ้นอันตราย และให้โลกอยู่ร่มเย็นเป็นสุข จากอานิสงส์ผลบุญของการบวงสรวงที่สรรพสัตว์ได้โมทนากับกุศลผลบุญ

๔) สรรพสัตว์ทั้งหมดทุกดวงจิตวิญญาณ ทั้งผีและคนได้เห็นพระฉัพพรรณรังสีรัศมี ๖ ประการขององค์สมเด็จพระทรงสวัสดิโสภาคย์ที่ได้โปรดเมตตาทรงเสด็จมาเป็นองค์พระประธานของการบวงสรวง ก็มีจิตปีติ ยินดี สดชื่น เบิกบาน มีความสุข พ้นจากทุกข์บาปกรรม

๕) เป็นการสะเดาะเคราะห์ของโลกมนุษย์ซึ่งมีแต่ความเดือดร้อนวุ่นวาย จากภัยสงคราม ภัยธรรมชาติ โรคภัยไข้เจ็บ อุบัติเหตุต่างๆ ภัยเศรษฐกิจ ฯลฯ เนื่องจากบาปกรรมของคน สัตว์ รวมทั้งภูต ผีวิญญาณมากมายหลายล้านที่คนมองไม่เห็น ผี คือจิตวิญญาณของคนที่ตายแล้ว แต่ไม่ไปไหนยังคงเวียนวนอยู่ในโลก เพราะความลุ่มหลงในร่างกายตนเอง ร่างกายคนรัก ทรัพย์สมบัติของตน จึงไม่พ้นจากการเป็นผี

๖) เป็นงานพุทธาภิเษก ด้วยการขอพระบารมี พระผู้มีพระภาคเจ้าได้เมตตาให้วัตถุมงคล ทุกชนิดมีพลังพระพุทธานุภาพ พระธรรมานุภาพ พระสังฆานุภาพ เพื่อปกปักรักษาป้องกันอันตราย และช่วยให้ผู้ได้วัตถุมงคลไปบูชา มีจิตก้าวหน้า เข้าถึงพระธรรม ได้รวดเร็ว

๓.๔.๑.๒ ขั้นตอนพิธี

๑) ควรทำปีละครั้ง นิยมทำตอนเช้า ไหว้พระกล่าวอัญเชิญพระผู้มีพระภาคเจ้าทุกๆ พระองค์ พระปัจเจกพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระโพธิสัตว์เจ้าทุกๆ พระองค์ พระอริยสงฆ์เจ้า คุณบิดามารดา คุณครูอาจารย์ เทพพรหมผู้เป็นใหญ่ดูแลโลก รวมทั้งท่านท้าวมหาราชทั้ง ๔ พระภูมิเจ้าที่ แม่พระธรณี แม่พระคงคา แม่พระโภสพ รุกขเทวดาทั่วชั้นฟ้า ชั้นดินทุกๆ พระองค์ ขออันเชิญมาทั้งหมด

๒. กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย

๓. กล่าวขอขมาต่อพระรัตนตรัย

๔. ตั้งจิตอธิษฐานปฏิญาณตนเป็นพุทธมามะกะ

๕. กล่าวขอพรในสิ่งที่ปรารถนา แล้วแต่ท่านตั้งใจจะทำอะไร ถวายสังฆทาน ทำบุญวิหารทาน ธรรมทาน

๖. ทำสมาธิ ๕ นาที

๗. ถวายสังฆทาน ทำบุญ

๘. แผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลขอฝากไปกับพระฉัพพรรณรังสีรัศมี ๖ ประการขององค์สมเด็จพระพิชิตมารบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าไปยัง นรกโลก มนุษย์โลก เทวโลก พรหม โลก

ขอ ให้สรรพสัตว์ ทุกดวงจิตหลุดพ้นจากภัยอันตราย มีความสุขสดชื่น และหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดโดยสิ้นเชิง

๓.๔.๑.๓ บทบวงสรวงท่านท้าวมหาราชทั้ง ๔ มีว่า

ปุริมัญจะ ทิสัง ราชา ท้าวธตรฐ ผู้อยู่ด้านทิศบูรพา
ธะตะรัฏโฐ ปะสาสติ ปกครองอยู่ซึ่งทิศนั้น
คันธัพพานัง อาธิปะติ เป็นอธิบดีของพวกคนธรรพ์
มหาราชา ยะสัสสิ โส เธอเป็นมหาราชา มียศ
ปุตตาปิ ตัสสะ พะหะโว แม้บุตรทั้งหลายของเธอเป็นอันมาก
อินทะนามา มหัพพะลา มีนามว่าอินทร์ มีกำลังมาก
อิทธิมันโต ชุติมันโต มีฤทธิ์ มีอานุภาพ
วัณณะวันโต ยะสัสสิโน มีรัศมี มียศ
โมทะมานา อัฏฐังสุ ยินดีมุ่งมา...ประทับอยู่
ทักขินัญจะ ทิสัง ราชา ท้าววิรุฬหก ผู้อยู่ด้านทิศทักษิณ
วิรุฬโห ตัปปะสาสะติ ปกครองอยู่ซึ่งทิศนั้น
กุมภัณฑานัง อาธิปะติ เป็นอธิบดีของพวกกุมภัณฑ์
มหาราชา ยะสัสสิ โส เธอเป็นมหาราชา มียศ
ปุตตาปิ ตัสสะ พะหะโว แม้บุตรทั้งหลายของเธอเป็นอันมาก
อินทะนามา มหัพพะลา มีนามว่าอินทร์ มีกำลังมาก
อิทธิมันโต ชุติมันโต มีฤทธิ์ มีอานุภาพ
วัณณะวันโต ยะสัสสิโน มีรัศมี มียศ
โมทะมานา อัฏฐังสุ ยินดีมุ่งมา...ประทับอยู่
ปัจฉิมัญจะ ทิสัง ราชา ท้าววิรูปักษ์ ผู้อยู่ด้านทิศปัจฉิม
วิรูปักโข ปะสาสะติ ปกครองอยู่ซึ่งทิศนั้น
นาคานัง อาธิปะติ เป็นอธิบดีของพวกคนนาค
มหาราชา ยะสัสสิ โส เธอเป็นมหาราชา มียศ
ปุตตาปิ ตัสสะ พะหะโว แม้บุตรทั้งหลายของเธอเป็นอันมาก
อินทะนามา มหัพพะลา มีนามว่าอินทร์ มีกำลังมาก
อิทธิมันโต ชุติมันโต มีฤทธิ์ มีอานุภาพ
วัณณะวันโต ยะสัสสิโน มีรัศมี มียศ
โมทะมานา อัฏฐังสุ ยินดีมุ่งมา...ประทับอยู่
อุตตะรัญจะ ทิสัง ราชา ท้าวกุเวร ผู้อยู่ด้านทิศอุดร

กุเวโร ตัปปะสาสะติ ปกครองอยู่ซึ่งทิศนั้น
ยักขานัง อาธิปะติ เป็นอธิบดีของพวกคนยักษ์
มหาราชา ยะสัสสิ โส เธอเป็นมหาราชา มียศ
ปุตตาปิ ตัสสะ พะหะโว แม้บุตรทั้งหลายของเธอเป็นอันมาก
อินทะนามา มหัพพะลา มีนามว่าอินทร์ มีกำลังมาก
อิทธิมันโต ชุติมันโต มีฤทธิ์ มีอานุภาพ
วัณณะวันโต ยะสัสสิโน มีรัศมี มียศ
โมทะมานา อัฏฐังสุ ยินดีมุ่งมา...ประทับอยู่
ปุริมะทิสัง ธะตะรัฏโฐ ท้าวธตรฐเป็นใหญ่ทิศบูรพา
ทักขิเณนะ วิรุพหะโก ท้าววิรุพหกเป็นใหญ่ทิศทักษิณ
ปัจฉิเมนะ วิรูปักโข ท้าววิรูปักษ์เป็นใหญ่ทิศปัจฉิม
กุเวโร อุตตะรัง ทิสัง ท้าวกุเวรเป็นใหญ่ทิศอุดร
จัตตาโร เต มหาราชา มหาราชทั้ง ๔ นั้น
สะมันตา จตุโร ทิสา ยังทิศทั้ง ๔ โดยรอบ
ทัททัลละมานา อัฏฐังสุ ให้รุ่งเรืองประทับอยู่[๕๒]

ทั้งนี้ จะเห็นว่าการบวงสรวงนี้เป็นการผนวกเอาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาด้วย เช่น การกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย การสมาทานศีล ๕ ทำบุญถวายทาน การกล่าวบทอัญเชิญเทวดา และสุดท้ายแผ่เมตตา

ภาพที่ ๑๓ การตั้งเครื่องบวงสรวงท้าวเวสสุวัณ[๕๓]

[๕๒] http://www.sangthipnipparn.com/muad%๒0sarateekuanroo/buang%๒0suang.html เข้าถึงเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

[๕๓] http://www.sanyasi.org/ เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

นอกจากนี้ยังพบว่า มีการจัดงานบวงสรวงท้าวเวสสุวัณประจำปี จัดโดยชมรมท้าวเวสสุวัณ ซึ่งในปีที่ผ่านมามีการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านเว็บไซต์ http://www.ponboon.com/ โดยจัดงานบวงสรวงประจำปี ณ วิหารท้าวเวสสุวัณ บ้านหนองศาลา ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๕ ปีมะโรง ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๓ ทั้งนี้ทางชมรมได้ประมวลภาพกิจกรรมดังกล่าวไว้ในเว็บไซต์ (ภาพที่ ๑๔) นอกเหนือจากการบวงสรวงแล้วทางชมรมฯ ยังได้จัดโครงการอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น โครงการบูชากระทง โครงบูรณะท้าวเวสสุวัณ โครงการธนาคารข้าวฯ โครงการเสื้อชมรมฯ โครงการสร้างพิมพ์หล่อพระ โครงการจัดซื้อมุ้งผ้าห่มแด่วิหารฯ โครงการสร้างท้าวเวสสุวัณปางชัมปาลา โครงการปรับปรุงบ้านรับแขกฯ โครงการทัวร์สำหรับจองรถทัวร์และที่พัก และโครงการบูชาวัตถุมงคลร่วมมอบทุกการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนฯ

ดังนั้นจะเห็นว่า พิธีกรรมการบวงสรวงท้าวเวสสุวัณที่จัดขึ้นโดยสมชมนี้ เป็นเพียงการสร้างแรงดึงดูดให้คนที่มีความเชื่อเดียวกันเข้าร่วมงาน และร่วมในกิจกรรมอื่นๆ ที่ตามมา รวมถึงการบริจาคให้แก่โครงการต่างๆ ที่สืบเนื่องมาจากการบวงสรวงนี้

ภาพที่ ๑๔ งานบวงสรวงท้าวเวสสุวัณประจำปี ๒๕๕๕ จัดโดยชมรมท้าวเวสสุวัณ[๕๔]

[๕๔] http://www.ponboon.com/ เข้าถึงเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

๓.๔.๒ ประเพณีขึ้นท้าวทั้งสี่

ประเพณีขึ้นท้าวทั้งสี่ เป็นประเพณีพื้นบ้านของภาคเหนือ เป็นการทำพิธีพลีกรรมแก่ท้าวมหาราชทั้ง ๔ รวมทั้งพระอินทร์และพระแม่ธรณี ซึ่งท่านเป็นผู้มีอุปการคุณอย่างมากต่อพระพุทธศาสนาและต่อผู้ที่มีคุณธรรม โดยมีการระลึกถึงคุณของท้าวจตุโลกบาล ดังนี้

ท้าวทั้ง ๔ คือ ท้าวจตุโลกบาล ผู้รักษาทิศทั้ง ๔ มีหน้าที่เกี่ยวกับโลกมนุษย์และโลกทิพย์ไปพร้อมกัน เสนาและราชบุตรของพระองค์ย่อมรับสนองเทวโองการในการรักษาความเรียบร้อยในโลกมนุษย์และเทวโลก เพื่อผดุงเหล่าธรรมมิกชนทั้งหลาย ในวันขึ้นหรือแรมแปดค่ำ เหล่าเสนาบดีของท้าวมหาราชก็จะสำรวจดูผู้ดำเนินศีลาจารวัตร เช่น คนเคารพพ่อแม่ สมณพราหมณ์ ผู้เฒ่า ผู้รักษาศีล และกระทำกรณียกิจอื่นๆ เป็นต้น คนมาบวงสรวง เซ่นสรวง อัญเชิญคุ้มครองป้องกันเคหสถานบ้านใหม่ในขวบปีหนึ่งมีเช่น สรวงวันปากปี คือวันที่ ๑๖ เมษายนของทุกปี ในวันแรมขึ้น ๑๕ ค่ำ จตุราธิบดีจะเสด็จมาเอง ทั้งนี้ ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ยังคงถวายการอารักขาพระพุทธองค์อยู่ในพระครรภ์ของพระมารดา และยังถวายความช่วยเหลือพระพุทธองค์ พุทธสาวก และค้ำจุนพุทธศาสนา ในครั้งที่นายพาณิชย์ ชื่อตปุสสะและภัลลิกะ ถวายข้าวสัตตุผง สัตตุก้อน และรวงผึ้งนั้น พระพุทธองค์ทรงปริวิตกว่า จะรับด้วยพระหัตถ์ก็เป็นการไม่เหมาะสม เมื่อท้าวจตุโลกบาลทรงทราบความในพระทัย ก็ทูลเกล้าถวายบาตรแก้วมรกต ซึ่งโดยพุทธานุภาพทรงอธิษฐานให้บาตรแก้วรวมกันเป็นใบเดียวแล้วทรงรับบิณฑบาตดังกล่าว ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมเทศนามหาราชทั้งสี่เสด็จมายังสถานที่นั้นให้สว่างด้วยเทวรังสี และน้อมเกล้าพระธรรมเทศนาด้วยดุษฎีภาพ สำหรับประชาชนนั้น นับถือท้าวจตุโลกบาล ซึ่งนิยมเรียกกันว่าท้าวทั้ง ๔ ยิ่งนัก จะเชิญมารักษางานต่างๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานฉลองวัด งานทำบุญกรรม การขอความคุ้มครองในวันปีใหม่ทุกปี หากท่านสังเกตจะเห็นว่านับถือท้าวทั้งสี่ แต่ไม่ถือพระภูมิ หรือพระชัยมงคล อย่างของภาคกลาง

๓.๔.๒.๑ เครื่องบนหรือเครื่องบวงสรวง

การทำสถานที่ ทำเครื่องเซ่น ทำด้วยกาบกล้วย เรียกว่า **“สะตวง”** คือกระทงจำนวน ๖ อัน สำหรับใส่เครื่องเซ่น อาหาร และผลไม้ เป็นเครื่องสี่ ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

กระทงที่ ๑ ข้าว ๔ คำ
กระทงที่ ๒ อาหาร ๔ ชิ้น จะเป็นเนื้อหรือปลาก็ได้
กระทงที่ ๓ ข้าวเหนียวหรือข้าว ๔ ถุง หรือ ๔ คำ
กระทงที่ ๔ แกงส้ม ๔ ชุด
กระทงที่ ๕ แกงหวาน ๔ ชุด
กระทงที่ ๖ หมากพลู บุหรี่ เมี่ยง ๔ ชุด
เครื่องประกอบ ดอกไม้ ธูปเทียน ๔ ชุด

เครื่องประกอบ เหลือง แดง ขาว เขียว ๔ ชุด[๕๕]

ภาพที่ ๑๕ เครื่องบนหรือเครื่องบวงสรวงท้าวทั้ง ๔

การทำสะตวงนั้น นิยมเอากาบกล้วยมาหักพับ เสียบด้วยไม้ไผ่ ซึ่งจักตอกให้คงรูปเป็นสี่เหลี่ยมแล้วเอากระดาษรองเข้าในสะตวง เพื่อใช้เป็นที่วางเครื่องเซ่น การเตรียมเครื่องเซ่นไว้ ๖ ชุด ก็เพราะ คนโบราณต้องการสังเวยเทพ ๖ องค์ ประกอบด้วย

๑. พระอินทร์ ซึ่งเป็นใหญ่กว่าท้าวจตุโลกบาล

๒. ท้าวธตรฐ รักษาทิศตะวันออก

๓. ท้าววิรุฬหก รักษาทิศใต้

๔. ท้าววิรูปักข์ รักษาทิศตะวันตก

๕. ท้าวเวสสุวัณ รักษาทิศเหนือ

๖. นางธรณีเทวธิดา ผู้รักษาแผ่นดิน

การสังเวยจึงต้องมีสะตวง ๖ อัน ของพระอินทร์ตั้งตรงกลาง อยู่สูงกว่าสะตวงอื่นๆ ของนางเทพธิดาธรณีวางไว้ล่างใกล้กับแผ่นดิน ส่วนท้าวจตุโลกบาลตั้งตามทิศของท้าวจตุโลกบาลแต่ละองค์ เวลาทำการสังเวย หากจะมีงานในตอนเช้า นิยมสังเวยตอนเย็นก่อนวันหนึ่ง หากจะทำพิธีตอนกลางวัน นิยมสังเวยในตอนเช้า ความมุ่งหมายก็คือต้องการให้เทพทั้ง ๖ มาทำการรักษางานพิธี ผู้ที่เป็น เจ้าของงานจะทำการจุดเทียนจุดธูปบนสะตวงแล้ววางไว้ ปู่อาจารย์จะกล่าวคำสังเวยต่อไปนี้

---

[๕๕] กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม**, พิธีกรรมและประเพณี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๕.

สัคเค กาเม จ รูเป ศิริสิขะระตะเฏ จันทะลิกเข วิมาเน, พรหมาทาตะโยจะ จะตุโลก ปาลาราชา อินโท เวสสุวัณณราชา อะริยะสาวะกา จะปุถุชชนะ กัลยาณะจะ สัมมา ทิฏฐิเยวะ พุทเธ ฐานะโต ยาวะ ปรัมปรา อิเมสุ จักกะวาเลสุ เทวะตา คะตายัง มุนิ วะระวะจะนัง สาธาโว โน สุณันตุ (๓ ที คือ ๓ หน) แล้วว่า

สุณันตุ โภนโต เทวะสังฆาโย คูรา พระยา เทวดาเจ้าชุตน คือว่า พระยาธะตะระฐะ ตนอยู่รักษาหนวันออกก็ดี พระยาวิรุฬหะ ตนอยู่รักษาหนใต้ก็ดี พระยาวิรูปักขะ ตนอยู่รักษาหน วันตกก็ดีพระยากุเวระ ตนรักษาอยู่หนเหนือก็ดี พระยาอินทราเจ้าฟ้า ตนเป็นเจ้าเป็นใหญ่แก่ เทวดาในสรวงสวรรค์ชั้นฟ้า มีท้าวทั้งสี่ เป็นต้น เป็นประธานภายต่ำใต้ มีพระยาอสุระและนาง ธรณีเป็นที่สุดๆ

บัดนี้ผู้ข้าทั้งหลายก็ได้ปำเป็งภาวนา มาจ่ำศีลกินตานมาจำศีล กินทานมากน้อย เท่าใดก็ดี ผู้ข้าทั้งหลายขอถวายกุศลส่วนบุญนี้เตื่อมแถมสมภารเจ้าทั้งหลายตน ประเสริฐ จุ่งจัก มาอนุโมทนายินดีเซิ่งผู้ข้าทั้งหลาย แล้วขอเจ้ากูทั้งหลาย ชุตน จุ่งจักมาพิทักษ์รักษาพ่อแม่ ลูกเต้า หลานเหลน ทาสีทาสา ช้างม้าข้าคน งัวควาย เป็ดไก่ หมูหมา ของเลี้ยง ของดูของผู้ข้า ทั้งหลาย จุ่งหื้อพ้นจากกังวล อันตรายทั้งหลายต่างๆ ก็จุ่งหื้อรำงับกลับหาย แก่ผู้ข้าทั้งหลายชุ ตัวชุคน มีพระยาเวสวัณและนายหนังสือ ชุตน อันจัดโทษจัดคุณ จัดบุญจัดบาป ตนเลียบโลกทั้ง มวล ผู้ข้าทั้งหลาย ขอจุ่งหื้อหลีกเว้นจากเขตบ้านเมืองแห่งผู้ข้าทั้งหลาย แล้วขอหื้อผู้ข้าทั้งหลาย ประกอบไปด้วยสรรพสวัสดี ขออย่าหื้อได้เจ็บได้ไหม้ ได้ไข้ได้หนาว ขอหื้อยินดีชะราบ หื้อพ้น จากภัยทั้งมวล แล้วขอหื้อผู้ข้าทั้งหลาย ประกอบไปด้วยข้าวของเงินคำ ช้างม้าข้าคน งัวควาย แก้วแหวน ข้าวเปลือก ข้าวสาร ทาสีทาสาพร่ำพร้อมบัวระมวล ตามคำมักคำผาถนา (ปรารถนา) ชุเยื่องชุประการ นั้นจุ่งจักมีเที่ยงแท้ดีหลีแด่เทอะ แล้วหันหน้าไปทางทิศตะวันออก พร้อมกับ กล่าว “ปุริมัสมิง ทิสา ภาเค กาเย มัง รักขันตุ อะหัง วันทามิ สัพพะทา ยันตัง สันตัง ปะทัง อะ ภิสวาหาย” (๓ หน) หันหน้าไปทางทิศใต้ไหว้กล่าวว่า “ทักขิณสมิง ทิสาภาเคยา กาเย มัง รักขัน ตุ อะหังวันทามิ สัพพะทา ยันตัง สันตังปะทัง อะภิสวาหาย” (๓ หน) หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ไหว้กล่าวว่า “ปัจฉิมมัสมิง ทิสาภาเค กาเย มัง รักขันตุ อะหัง วันทามิ สัพพะทา ยันตัง สันตัง ปะทัง อะภิสวาหาย” (๓ หน) แล้วหันหน้าไปทางทิศเหนือกล่าวว่า “อุปริ มัสสสมิง ทิสาภาเคยา กาเย มัง รักขันตุ อะหัง วันทามิ สัพพะทา ยันตัง สันตัง ปะทัง อะภิสวาหาย สัพพะอันตะรายา วินาสันตุ” (๓ หน) เป็นเสร็จพิธี[๕๖]

---

[๕๖] กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **พิธีกรรมและประเพณี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๑-๑๑๖.

๓.๕ ศิลปกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวัณ

ในการศึกษานี้จะนำเสนอความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณที่สะท้อนออกมาในรูปของงานศิลปกรรมที่ปรากฏชัดในสังคมไทย คือ ด้านวรรณกรรม จิตรกรรม ด้านสถาปัตยกรรม และด้านประติมากรรม ดังนี้

๓.๕.๑ ด้านวรรณกรรมที่เกี่บวกับท้าวเวสสุวัณ

วรรณกรรม หมายถึง สิ่งที่เขียนขึ้นทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด หรือเพื่อความมุ่งหมายอย่างใด เช่น คำอธิบายวิธีใช้ยาดับเพลิง การใช้เตารีดไฟฟ้ารวมทั้งใบปลิวหนังสือพิมพ์ที่เป็นเล่มทุกชนิด เช่นตำรับตำราต่างๆ นวนิยาย กาพย์กลอนต่างๆ ก็ล้วนแต่เรียกวรรณกรรมทั้งสิ้น[๕๗]

อิทธิพลของท้าวเวสสุวัณที่สะท้อนในรูปของวรรณกรรมที่ชาวไทยรู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี คือ ไตรภูมิพระร่วง ซึ่งส่งผลอย่างมากต่อความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ มีส่วนให้ความสำนึกของสังคม เป็นการปลูกฝังทัศนคติต่อสังคม อันได้แก่ ศีลธรรม กรอบจารีตประเพณี และธรรมนิยมต่างๆ มีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น

๓.๕.๑.๑ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

แม้ว่าวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาจะไม่กล่าวถึงท้าวเวสสุวัณโดยตรง แต่ก็ให้ข้อมูลที่ทำให้เราเห็นภาพของสถานที่ตั้งของวิมานท้าวเวสสุวัณ กิจวัตรบางประการของท่าน บริวารในปกครอง รวมถึงปฏิปทาที่ทำให้ท่านเกิดอุบัติเป็นเทพ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องหลักๆ มีสองเรื่องที่สำคัญ คือ ไตรภูมิพระร่วงและภูมิวิสาสินี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑) ไตรภูมิพระร่วง

เป็นวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมากเล่มหนึ่งของไทยที่แสดงข้อคิดเห็นเต็มไปด้วยสารัตถประโยชน์เกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ชี้ให้เห็นถึงผลบุญที่คนทั้งหลายได้กระทำไว้ในชีวิต เป็นพระราชนิพนธ์ของพระมหาธรรมราชาลิไท กษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระยาลิไท)[๕๘] ได้ทรงอาศัยพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ในการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม “เตภูมิกถา” หรือ ไตรภูมิพระร่วง จึงถือว่าเป็นวรรณกรรม

---

[๕๗] ปัญญา บริสุทธิ์, **วิเคราะห์วรรณคดีไทยโดยประเภท**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เท็กซ์แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

[๕๘] บุญยงค์ เกิดเทศ, **วรรณกรรมประวัติศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาบัณฑิต, ๒๕๒๐), หน้า ๑.

ในทางพระพุทธศาสนาชิ้นแรกที่แสดงถึงอิทธิพลของการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา ลักษณะวรรณกรรมพบว่ามีลักษณะการประพันธ์แบบกึ่งระหว่างร้อยแก้วกับร้อยกรอง

เป้าหมายหลักในการนิพนธ์ไตรภูมิพระร่วงมี ๒ ประการ คือ ๑) ให้ได้ไปเกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตย ที่ประชาชนมีความสุขเท่าเทียมกันและได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ บรรลุพระนิพพาน ๒) เป็นกุศโลบายด้านการปกครอง คือ สร้างให้กษัตริย์ในยุคนั้นเป็นธรรมราชา เป็นผู้ปกครองที่ใช้คุณธรรม

ไตรภูมิพระร่วงมีอิทธิพลต่อสังคมไทย เป็นหนังสือที่กล่าวถึงพุทธปรัชญา ที่เกี่ยวกับเรื่องโลก ชีวิตจักรวาลวิทยา แสดงเรื่องนรกสวรรค์ เพื่อให้เกิดความกรงกลัว แต่ต้องทำความดี เพื่อจะได้ไปเกิดในสถานที่ดี สอนให้มีความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ใครทำความดีย่อมได้ดี ใครทำความชั่วย่อมได้ชั่ว คนที่ทำบาปตายไปต้องตกนรก ทนทุกข์ทรมานในนรกอันร้อนแรง หรือมืดมิดไม่ได้เห็นแสงสว่างเป็นเวลาช้านานชั่วกัปชั่วกัลป์ ส่วนผู้ที่ประกอบแต่คุณงามความดีทำบุญกุศล ตายไปก็จะได้เสวยสุขบนสวรรค์ ซึ่งได้กล่าวถึงเหตุที่ทำให้เกิดบนสวรรค์ มีการให้ทานรักษาศีล เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวัณ พญาลิไทยได้บรรยายที่ตั้งของจาตุมหาราชิกาสวรรค์ ซึ่งมีท้าวเวสสุวัณเป็นมหาราชปกครองในทิศอุดร ไว้ในฉัฏฐกัณฑ์ (ฉกามาพจรภูมิ)

๒) ภูมิวิลาสินี

เป็นวรรณกรรมทางศาสนายุคปัจจุบัน นิพนธ์โดยพระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร) เจ้าอาวาสวัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร เนื้อหาในเรื่องเป็นการนำเค้าโครงของภูมิในพระพุทธศาสนามาพรรณนา มีทั้งหมด ๘ บท เริ่มตั้งแต่ปฏิปทากังขาที่เกี่ยวข้องพระพุทธศาสนา ภูมิต่างๆ นับตั้งแต่นรก เปรต ดิรัจฉาน และมนุษย์ภูมิ เทวภูมิ พรหมภูมิ โลกุตรภูมิ ซึ่งในส่วนเรื่องราวที่เกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณซึ่งเป็นหนึ่งในมหาราชในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาภูมินั้น อยู่ในบทที่ ๖ ผู้นิพนธ์ได้อาศัยข้อมูลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นเค้าโครงดำเนินเรื่องราวที่เป็นข้อเท็จจริง พร้อมแสดงรายละเอียดของจาตุมหาราชิกาภูมิ

๓) วรรณกรรมทั่วไป

จากการศึกษาวรรณกรรมทั่วไป พบว่าความเชื่อเรื่องของท้าวเวสสุวัณ มักจะถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับยักษ์ มีลักษณะของการผสมตามคติพุทธ และคติพราหมณ์ วรรณกรรมที่น่าสนใจ คือ รามเกียรติ์ เป็นวรรณคดีสำคัญเรื่องหนึ่งของไทย โดยมีต้นเค้าจากวรรณคดีอินเดีย คือมหากาพย์รามายณะที่ฤาษีวาลมีกิ ชาวอินเดีย แต่งขึ้นเป็นภาษาสันสกฤต เมื่อประมาณ ๒,๔๐๐ ปีเศษเชื่อว่าน่าจะเป็นที่รู้จักในหมู่ชาวไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ จากอิทธิพลของลัทธิพราหมณ์ฮินดูเรื่องรามเกียรติ์ของไทยนั้น มีมาตั้งแต่

สมัยอยุธยา ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับให้ละครหลวงเล่น ปัจจุบันมีอยู่ไม่ครบ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑ ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อรวบรวมเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งมีมาแต่เดิมให้ครบถ้วน สมบูรณ์ตั้งแต่ต้นจนจบ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เพื่อให้ละครหลวงเล่น โดยได้ทรงเลือกมาเป็นตอนๆ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ โดยใช้ฉบับของอินเดีย (รามายณะ) มาพระราชนิพนธ์ ใช้ชื่อว่า "บ่อเกิดรามเกียรติ์"

ต้นเค้าของเรื่องรามเกียรติ์น่าจะมาจากเรื่องรามายณะของอินเดีย ซึ่งเป็นนิทานที่แพร่หลายอยู่ทั่วไปในภูมิภาคเอเชียใต้ ต่อมาอารยธรรมอินเดียได้แพร่หลายเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พ่อค้าชาวอินเดียได้นำอารยธรรมและศาสนาเข้ามาเผยแพร่ด้วย ทำให้เรื่องรามายณะแพร่หลายไปทั่วภูมิภาค กลายเป็นนิทานที่รู้จักกันเป็นอย่างดี และได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของประเทศนั้นจนกลายเป็นวรรณคดีประจำชาติไป ดังปรากฏในหลายๆชาติ เช่น ลาว พม่า เขมร มาเลเซีย อินโดนีเซีย ล้วนมีวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์เป็นวรรณคดีประจำชาติทั้งสิ้น

เหตุเกิดเมื่อนนทกไปเกิดใหม่เป็นทศกัณฐ์มีสิบหน้ายี่สิบมือตามคำพระนารายณ์ก่อนนั้นเมื่อพระนารายณ์สังหารนนทกแล้ว ได้ไปขอพระอิศวรจะให้เหล่าเทวดา และตนไปตามสังหารนนทกในชาติหน้า หลังจากนั้น ทหารเอกทั้งห้า จึงเกิดตามกันไป ได้แก่ หนุมานเกิดจากเหล่าศาสตราวุธของพระอิศวรไปอยู่ในครรภ์นางสวาหะ สุครีพ เกิดจากพระอาทิตย์แล้วโดนคำสาปฤาษีที่เป็นพ่อของนางสวาหะ องคต เป็นลูกของพาลีที่เป็นพี่ของสุครีพ ชมพูพาน เกิดจากการชุบเลี้ยงของพระอินทร์ นิลพัท เป็นลูกของพระกาฬ ฝ่ายพระรามและฝ่ายทศกัณฑ์ได้เกิดศึกชิงนางสีดา จนไพร่พลฝ่ายยักษ์ล้มตายเป็นจำนวนมาก และสุดท้าย ทศกัณฑ์เองก็ถูกพระรามฆ่าตายเช่นเดียวกัน

รามเกียรติ์เป็นวรรณกรรมสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่มียักษ์เข้ามามีบทบาทในฐานะของตัวแสดง ฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดเป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปี พ.ศ. ๒๓๔๐ มีความยาว ๑๑๗ เล่มสมุดไทย ถือเป็นฉบับที่มีเนื้อหาสมบูรณ์ที่สุด[๕๙] มีเรื่องตั้งแต่กำเนิดของตัวละครสำคัญต่างๆ เรื่องของยักษ์ ปีศาจ และอสูร จนถึงเรื่องโอรสของพระรามปราบปรามอสูรได้อย่างราบคาบและนำบ้านเมืองสู่ความสงบ ซึ่งในวรรณคดีเรื่องนี้ยักษ์โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ร้าย โดยเฉพาะทศกัณฐ์ ซึ่งเป็นตัวเอกในฝ่ายร้ายของเรื่อง เป็นลูกของท้าวลัสเตียน และเป็นพี่น้องต่างมารดากับท้าวเวสสุวัณ จากการวิเคราะห์ความเชื่อในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์จะพบว่าสอดคล้องกับความเชื่อที่ว่ายักษ์นั้นมีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี

---

[๕๙] บำรุง คำเอก, **"อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น"**, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๙.

๓.๕.๒ ด้านจิตรกรรม

งานจิตรกรรมเป็นศิลปกรรมอย่างหนึ่ง ที่มนุษย์ใช้เป็นสื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึก ความคิด และความเชื่อในขณะนั้น สามารถแสดงรายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ สามารถแสดงอารมณ์ ของผู้สร้างงานจิตรกรรมนั้นๆ ได้ โดยทั่วไป หมายถึงผลงานที่สามารถมองเห็นได้เพียงด้านเดียวอาจจะอยู่บนกระดาษ บนผนัง บนกระดาน หรือบนผ้าใบ โดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่น สีน้ำ สีฝุ่น สีน้ำมัน สีอครายลิก สีโปสเตอร์ สีไม้ สีเทียน สีชอล์ก หรือใช้วัสดุ ต่างๆ ปะปิดผสมผสานลงไปบนผลงาน (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์)[๖๐]

งานจิตกรรมยังมีคติความเชื่อและความหมายที่แฝงอยู่ เป็นการบอกเล่าเนื้อหาและสาระสำคัญที่ผู้สร้างศิลปะต้องการถ่ายทอด รวมถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาในแง่ต่างๆ ของศิลปกรรมนั้นๆ คุณค่าสำคัญที่แฝงในงานจิตกรรมที่ทำกันมาพอประมวลได้ดังนี้ คือ เรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อถือ ศรัทธา เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา ประวัติศาสตร์ การเมือง และวรรณคดี เป็นต้น[๖๑]

งานจิตกรรมที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวัณ โดยส่วนใหญ่จะพบบริเวณศาสนสถาน เช่น ประตูพระอุโบสถ วัตถุประสงค์ก็เพื่อปกปักรักษาศาสนสถาน นอกจากนี้ยังพบในรูปแบบของจิตรกรรมฝาผนัง[๖๒] เช่น เรื่องรามเกียรติ์ บริเวณระเบียงคดของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งสะท้อนคติความเชื่อเรื่องยักษ์ ซึ่งเป็นบริวารของท้าวเวสสุวัณ

๑) จิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ส่วนที่เป็นยักษ์

จิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ บริเวณระเบียงคดรอบพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๗๘ ห้อง สร้างขึ้นตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยมีการเขียนซ่อมแซมเพิ่มเติมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้บูรณะในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีกรุงรัตนโกสินทร์ ในการนี้ได้ทรงพระนิพนธ์โคลงประกอบภาพไว้จำนวนแปดห้อง เป็นโคลง ๒๒๔ บท[๖๓] ภาพจิตรกรรมชุดรามเกียรติ์นี้ เริ่มเล่าตั้งแต่พระนารายณ์อวตารปางต่างๆ ก่อนที่จะอวตารเป็น พระราม ปรากฏอยู่ตามซุ้มประตูและ

---

[๖๐] http://ffa.bpi.ac.th/bk/๑story.html เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

[๖๑] http://www.baanjomyut.com/ เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

[๖๒] เรื่องราวของภาพจิตรกรรมฝาผนังตามอุโบสถและวิหาร โดยทั่วไป ส่วนมากเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติชาดก ชุดทศชาติในมหานิบาตชาดก นอกจากนั้นเป็นเรื่องบริวาร เช่น เทพชุมชน นรกสวรรค์ นางฟ้า ท้องฟ้า เมฆ เป็นต้น http://www.watnairong.net/เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

[๖๓] http://th.wikipedia.org/wiki/จิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖.

มุขพระระเบียง ประมาณ ๘๐ ภาพ ตั้งแต่ห้องที่ ๑-๑๗๘ มีคำบรรยายใต้ภาพและคำบรรยายเป็นโคลงสลักบนแผ่นหินอ่อน

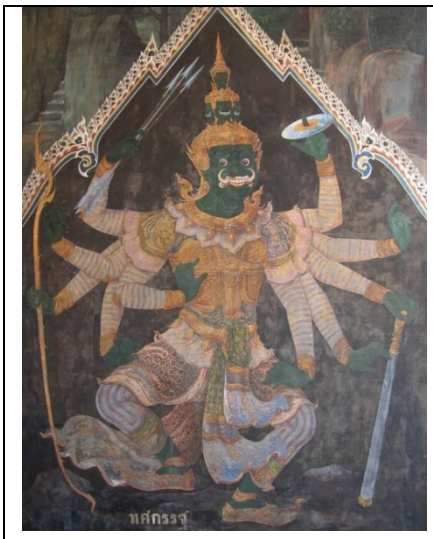

ทศกัณฐ์

ภิเภก

สำมนักขา

ชิวหา

ภาพที่ ๑๕ จิตรกรรมฝาผนังรูปยักษ์ในเรื่องรามเกียรติ์ ระเบียงคดวัดพระศรีรัตนศาสดาราม[๖๔]

[๖๔] http://topicstock.pantip.com/ และ http://www.boysapolclub.com/ เข้าถึงเมื่อ ๖ มี.ค. ๒๕๕๖.

ภาพที่ ๑๖ ภาพจิตรกรรมทวารบาลที่ประตูทางเข้าด้านในพระอุโบสถ วัดบ้านเด่น จังหวัดเชียงใหม่[๖๕]
(ซ้าย) ท้าววิรุฬหก ดูแลทิศทักษิณ (ขวา) ท้าวกุเวร (ท้าวเวสสุวัณ) ดูแลทิศอุดร

๓.๕.๓ ด้านสถาปัตยกรรมและประติมากรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณ

ในที่นี้จะขอกล่าวความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมและประติมากรรมร่วมกัน เนื่องจากในสถานที่หนึ่งๆ โดยส่วนใหญ่พบลักษณะทั้งสองอยู่ร่วมกัน

สถาปัตยกรรม คือ ศิลปะและวิทยาการแห่งการก่อสร้าง ซึ่งอาจอธิบายได้อีกอย่างหนึ่งว่า หมายถึงการจัดที่ว่างสามมิติเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ เพื่อให้เกิดคุณค่า ๓ ประการได้แก่ (๑) ความสะดวกและเหมาะสมในการใช้สอย (๒) ความมั่นคงแข็งแรง (๓) ความชื่นชม ส่วนประติมากรรม คืองานศิลปะที่สร้างเป็นรูปทรงสามมิติ โดยวิธีการแกะสลัก การปั้น หรือการผสมผสาน[๖๖]

ศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อลักษณะทางสถาปัตยกรรมและประติมากรรมของไทย รวมทั้งสถาปัตยกรรมและประติมากรรมเขมรที่พบในประเทศไทย จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏอยู่นั้น แสดงออกให้เห็นร่องรอยแห่งสถาปัตยกรรมและประติมากรรมของอิทธิพลดังกล่าวได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับท้าว จตุโลกบาลทั้ง ๔ ซึ่งมีความเชื่อตรงกันทั้งพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ว่าเป็นผู้รักษาทิศทั้ง ๔

---

[๖๕] ที่มา: http://www.dhammajak.net/ เข้าถึงเมื่อ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

[๖๖] มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **จากนาลันทาถึงมหาจุฬาฯ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๕๖ – ๕๙. อ้างถึงใน http://www.mcu.ac.th/site/wangnoi/index.php?page=๒๗๕ เข้าถึงเมื่อ ๗ มกราคม ๒๕๕๖.

๓.๕.๓.๑ ความเชื่อเรื่องเทพประจำทิศ

ในความเชื่อของศาสนาพราหมณ์เทพผู้รักษาทิศในศาสนาฮินดูมีประจำ ๘ ทิศ คือ ทิศหลัก ๔ และทิศเฉียงอีก ๔ ทิศ ในคัมภีร์ อัคนิปุราณะ กล่าวว่า นอกจากจะมีเทพประจำทิศทั้งแปดแล้ว ยังมีเทพประจำทิศเบื้องบนคือ พระพรหมและเทศประจำทิศเบื้องล่าง คือ พญาอนันตนาคราช รวมเป็น ๑๐ ทิศ[๖๗] โดยจะยกตัวอย่างสถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๓.๕.๓.๒ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

ตั้งอยู่ที่ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ เป็นโบราณสถานตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๘ ศิลปะ ใช้เวลาสร้างติดต่อกัน ๒๕๐ ปี ศิลปะยุคบาแค็ง บาปวน นครวัด และบายน สร้างเป็นเทวสถานถวายพระอิศวร ประดิษฐานรูปเคารพ คือ ศิวลึงค์ (ศาสนาฮินดู ลัทธิ ไศวนิกาย)

อิทธิพลความเชื่อเรื่องเทวดาคุ้มครองทิศทั้ง ๔ ที่ปราสาทพนมรุ้งปรากฏอยู่ ๒ ลักษณะ คือ เป็นภาพจำหลักบนกลีบขนุนซึ่งตั้งอยู่เหนือซุ้มบัญชรบนชั้นเชิงบาตรของปราสาทประธาน (ภาพที่ ๑๗) และภาพจำหลักด้านข้างทั้ง ๔ ของท่อโสมสูตร[๖๘] (ภาพที่ ๑๘) ภาพสลักเทพประจำทิศบนกลีบขนุนปราสาท ปรากฏใน ๔ ทิศหลัก

ที่กลีบขนุนที่กึ่งกลางแต่ละด้าน บนชั้นเชิงบาตรของปราสาทประธาน แสดงภาพเทพผู้รักษาทิศทั้งสี่ทิศ ได้แก่

- พระอินทร์ ผู้รักษาทิศตะวันออก ทรงช้างเอราวัณ
- พระยม ผู้รักษาทิศใต้ ทรงกระบือ
- พระวรุณ ผู้รักษาทิศตะวันตก ทรงหงส์
- พระกุเวร ผู้รักษาทิศเหนือ ทรงคชสีห์

เป็นศิลปะบาปวนตอนปลาย นครวัดตอนต้น (กลางพุทธศตวรรษที่ ๑๗)

ภาพที่ ๑๗ ปราสาทประธาน

---

[๖๗] http://www.buriram.go.th/tr_phanomrung/Phanomrong๑.htm เข้าถึงเมื่อ ๗ มกราคม ๒๕๕๖.

[๖๘] ท่อโสมสูตร คือ ท่อน้ำมนต์ที่ต่อออกมาจากแท่นฐานรูปเคารพในห้องกลางปราสาทประธาน ติดอยู่ที่ผนังในระดับพื้นห้อง.

<table>
<tr>
<td>
ทิศตะวันออก – พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ พระหัตถ์ขวาชูวัชระคู่</td>
<td>
ทิศตะวันตก - พระวรุณ ทรงนาคหรือหงส์ พระหัตถ์ขวาชูบ่วงบาศ</td>
</tr>
<tr>
<td>
ทิศเหนือ – พระกุเวรทรงคชสีห์ พระหัตถ์ขวาชูกระบอง</td>
<td>
ทิศใต้ – พระยมทรงกระบือ พระหัตถ์ขวาชูคทา</td>
</tr>
</table>

ภาพที่ ๑๘ รูปสลักเทวดาผู้รักษาทิศทั้ง ๔ ที่พบด้านข้างของท่อโสมสูตร

๓.๕.๓.๓ วัดพระพายหลวง

วัดพระพายหลวง เป็นวัดคณะสงฆ์เถรวาท สังกัดมหานิกาย ตั้งอยู่บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และมีประวัติการก่อสร้างนับตั้งแต่กรุงสุโขทัย เป็นวัดโบราณสถานที่มีพระสงฆ์อยู่อาศัย ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองด้านทิศเหนือ ฝังบริเวณวัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีคูน้ำล้อมรอบ ๓ ชั้น วัดพระพายหลวงนี้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในระยะแรกก่อนการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย โบราณสถานที่เก่าแก่ที่สุดของวัดคือ พระปรางค์ ๓ องค์ ก่อด้วยศิลาแลง ลักษณะแผนผังและรูปศิลปะเป็นแบบเขมรบายน สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ มีการก่อสร้างเพิ่มเติมในสมัยสุโขทัย เป็นแหล่งรวมงานศิลปกรรมหลายยุคหลายสมัย มีรูปแบบศิลปกรรมแบบบายน และยุคเริ่มแรกของสุโขทัยจนถึงตอนปลาย

ปรางค์ด้านทิศเหนือนั้นมีลวดลายปูนปั้นประดับเล่าเรื่องตามพุทธประวัติเหมือนกับที่ปรางค์ที่วัดมหาธาตุลพบุรี และที่ปราสาทปาลิไลย์ในเมืองพระนครหลวงของกัมพูชา เป็นหลักฐานยืนยันว่า ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ชุมชนที่สุโขทัยมีวัฒนธรรมร่วมกับเขมรในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ และมีความเกี่ยวข้องกับเมืองละโว้ (ลพบุรี) เมืองใหญ่ที่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมในที่ราบลุ่มแม่น้ำภาคกลางหน้าบันของปรางค์เป็นสำหรับกลีบขนุนที่กึ่งกลางแต่ละด้าน บนชั้นเชิงบาตร แสดงภาพเทพผู้รักษาทิศทั้งสี่ทิศ ได้แก่ พระอินทร์ ผู้รักษาทิศ

ตะวันออก ทรงช้างเอราวัณ พระยม ผู้รักษาทิศใต้ ทรงกระบือ พระวรุณ ผู้รักษาทิศตะวันตก ทรงหงส์ และพระกุเวร ผู้รักษาทิศเหนือ ทรงคชสีห์เป็นพาหนะ[๖๙]

ภาพที่ ๑๙ ปรางค์ด้านทิศเหนือ วัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย

นอกจากนี้ยังพบคติความเชื่อเรื่องเทพเจ้าประจำทิศในสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ เช่นศาลหลักเมืองจังหวัดน่าน คนเมืองน่านสมัยโบราณเรียกขานเสาพระหลักเมืองกันว่า เสามิ่งเมือง หรือเสามิ่ง โดยสมเด็จเจ้าฟ้าอัตถะวรปัญโญ เจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ ๕๗ โปรดให้ฝังเสาพระหลักเมืองน่านต้นปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๑๕ เมษษยน ๒๓๓๑ ณ สถานที่ที่ทรงเสี่ยงทาย คือ ข้างวัดร้างเก่า อันตั้งอยู่ห่างจากหอคำไปทาง ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ ๓๕๐ เมตร สันนิษฐานว่าวัดร้างนี้ คือ วัดห้วยไคร้ อันมีมาแต่ครั้งสมัยสุโขทัย ต่อมาในปี ๒๕๑๔ ทางจังหวัดน่านได้ดำเนินการบูรณะตัวเสาพระหลักเมือง โดยใช้เสาต้นเดิมและสร้างศาลาทรงไทยจตุรมุขครอบไว้ และทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้า ฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามกุฎราชกุมาร เสด็จแทนพระองค์ทรงตั้งเสาพระหลักเมืองขึ้นใหม่ ณ จุดเดิม เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๑๖ ต่อมาศาลาทรงไทยที่ครอบอยู่เกิดการแตกร้าวชำรุด ชาวจังหวัดน่านจึงได้ร่วมใจกันสร้างศาลาเป็นเทวาลัยศิลปะล้านนาครอบเสาพระหลักเมืองแทนศาลาเดิมที่ถูกรื้อถอนลง โดยสร้างถวายเป็นพระราชกุศลเฉลิมพระเกียรติแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองราชย์ครบ ๖๐ ปี ในปี ๒๕๔๙ และทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา ในปี ๒๕๕๐

[๖๙] ดูภาพประกอบภาพที่ ๑๙.

โดยโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์ทรงยกยอดศาลพระหลักเมืองน่าน เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ณ ศาลพระหลักเมืองน่าน วัดมิ่งเมืองน่าน[๗๐] (ภาพที่ ๒๐)

ศาลพระหลักเมืองน่าน วัดมิ่งเมืองน่าน

บันไดทิศตะวันออก

ท้าวธตรฐ เป็นผู้รักษา

บันไดทิศตะวันตก

ท้าวเวิรูปักษ์ เป็นผู้รักษา

บันไดทิศเหนือ

ท้าวกุเวรเป็นผู้รักษา

บันไดทิศใต้

ท้าววิรุฬหกเป็นผู้รักษา

ภาพที่ ๒๐ ศาลพระหลักเมืองน่าน วัดมิ่งเมืองน่าน[๗๑]

[๗๐] http://nanvisit.com/forum/index.php?topic=๕๕.๐ เข้าถึงเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

[๗๑] http://nanvisit.com/forum/index.php?topic=๕๕.๐เข้าถึงเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

๓.๕.๓.๔ ความเชื่อเรื่องทวารบาล

ความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณในฐานะเป็นทวารบาลพบในรูปของยักษ์ เป็นประติมากรรมที่ทำหน้าที่รักษาประตูของศาสนสถานในพระพุทธศาสนา เช่น ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดอรุณราชวราราม และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นต้น[๗๒]

จากคติความเชื่อเรื่องเทพผู้พิทักษ์นี้ได้นำมาใช้กับงานประติมากรรมและสถาปัตยกรรม เหตุที่ชาวฮินดูต้องการให้มีเทพปกปักรักษาสถานที่สำคัญทางศาสนา ซึ่งมนุษย์ทั่วไปไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะป้องกันภัยจากสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตา ทั้งนี้เนื่องจากศาสนสถานเหล่านั้นสร้างขึ้นตามคติที่เทพเจ้าสูงสุดประทับอยู่ จึงจำลองเขาไกรลาสมาไว้ยังโลกมนุษย์แล้วเกิดคติการสร้างทวารบาลขึ้นมา

จุลภัสสร พนมวัน ณ อยุธยา ประธานชมรมสยามทัศน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ กล่าวถึงทวารบาลตำนานของอินเดียว่า

> ในยุคบรรพกาล พวกอสูรกับเทวดามักจะรบกันอยู่เสมอๆ แต่ว่าพวกอสูรจะเกรงกลัวพระอินทร์มาก เนื่องจากพระอินทร์ถือสายฟ้า (วชิราวุธ) และพระอินทร์ท่านก็เห็นว่าพวกเทวดาที่เป็นบริวารหวาดกลัวอสูร จึงให้วาดรูปพระอินทร์ไว้ตามประตูสวรรค์ ตามคติความเชื่อของไทยเองก็ถือว่าพระอินทร์เป็นผู้รักษาพระศาสนาด้วยเช่นกัน ด้วยความคิดตรงนี้จึงเกิดมีการผสมผสานขึ้นมา เกิดเป็นทวารบาลหลายรูปแบบขึ้นมา มีทั้งเทวดาถือพระขรรค์ เทวดาไทยผสมจีน (เซี่ยวกาง) หรือถือพวกอาวุธต่างๆ ขี่กิเลนบ้าง ขี่สิงห์บ้าง ซึ่งแตกต่างกันออกไปตามศาสนสถานต่างๆ"
>
> นับตั้งแต่นั้นมาคติความเชื่อการเขียนทวารบาลก็ได้ถือกำเนิดขึ้นมาในเมืองจีน ก่อนจะแผ่อิทธิพลมาถึงเมืองไทยจนกลายเป็นงานศิลปะไทยที่เป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งสันนิฐานกันว่ามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว โดยตอนแรกๆ ยังคงมีอิทธิพลของจีนอยู่
>
> สำหรับทวารบาลแบบจีนที่ไทยนับมาและนิยมกันก็คือ "เซี่ยวกาง" มีลักษณะเป็นนักรบจีนหนวดยาวหน้าตาขึงขัง คำว่าเซี่ยวกาง สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า "เซ่ากัง" ที่แปลว่า ยืนยาม นั่นเอง
>
> จุลภัสสร พนมวัน ณ อยุธยา อธิบายเพิ่มเติมว่า คติของการมีเทพผู้พิทักษ์ประตูหรือการตั้งสิ่งที่ดูน่าเกรงขามน่ากลัวในการป้องกันศาสนสถานมีมาตั้งแต่โบราณแล้ว ไม่ได้มีแต่เฉพาะที่จีนหรืออินเดียเท่านั้น ทางกรีซ โรมันก็มีความเชื่อในเรื่องผู้พิทักษ์เช่นกัน

---

[๗๒] พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, **ทวารบาลผู้รักษาศาสนสถาน**, อ้างถึงใน http://www. palungjit.com/board/ เข้าถึงเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

เพราะพวกเขาต่างก็เชื่อว่าสถานที่ต่างๆ บางครั้งจะมีสิ่งที่ชั่วร้ายหรือสิ่งอัปมงคลต่างๆ มารบกวน ด้วยเหตุนี้จึงนิยมสร้างผู้พิทักษ์เป็นรูปปั้นบ้าง ใช้เป็นรูปสลักบ้าง หรือเป็นรูปวาดบ้างเพื่อใช้ในการป้องกันศาสนสถานนั้นๆ[๗๓]

ตัวอย่างทวารบาลที่เป็นที่รู้จัก เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดอรุณราชวราราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ยักษ์ทวารบาลวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นรูปปูนปั้นสูงประมาณ ๖ เมตร ประดับกระเบื้องเคลือบสีต่างๆอย่างงดงาม ยืนกุมกระบองอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสตรงกับทิศใต้ทางขึ้นปราสาทพระเทพบิดรเป็นคู่ๆ ประจำเรียงรายไปทางซ้ายมือทุกช่องประตูพระระเบียงคดรวม ๖ คู่ด้วยกัน[๗๔] คือ

ตัวที่ ๑ ชื่อสุริยาภพ กายสีแดงชาด บุตรท้าวจักรวรรดิ แห่งกรุงมลิวัน

ตัวที่ ๒ ชื่ออิทรชิต กายสีเขียว บุตรทศกัณฐ์ แห่งกรุงลงกา

ตัวที่ ๓ ชื่อมังกรกัณฑ์ กายสีเขียว บุตรพญาขร พญายักษ์แห่งโรมคัล

ตัวที่ ๔ ชื่อวิรุพหก กายสีขาบหรือสีน้ำเงินแก่ พญารากษส แห่งมหาอันธกาลนคร

ตัวที่ ๕ ชื่อทศคิรีธร กายสีหงดิน หรือสีหม้อใหม่ ปลายจมูกเป็นงวงช้าง บุตรทศกัณฐ์กับนางช้างท้าวอัศกรรณมาลาสูร เจ้าเมืองดุรัม ขอไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม

ตัวที่ ๖ ชื่อทศคิรีวัน กายสีเขียว ปลายจมูกเป็นงวงช้าง บุตรทศกัณฐ์ พี่น้องฝาแฝดกับทศคิรีธร

ตัวที่ ๗ ชื่อจักรวรรดิ กายสีขาว พญายักษ์ผู้ครองกรุงมลิวัน

ตัวที่ ๘ ชื่ออัศวมารา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอัศวกรรณมาราสูร กายสีม่วงแก่ พญายักษ์ครองเมืองดุรัม

ตัวที่ ๙ ชื่อทศกัณฐ์ หรือพญาราพณ์ กายสีเขียว พญายักษ์เจ้ากรุงลงกา คู่ศึกของพระรามในเรื่องรามเกียรติ์

ตัวที่ ๑๐ ชื่อสหัสเดชะ กายสีขาว พญารากษส ครองเมืองปางตาล

ตัวที่ ๑๑ ชื่อมัยราพณ์ กายสีม่วงอ่อน พญายักษ์ครองเมืองบาดาล

ตัวที่ ๑๒ ชื่อวิรุพจำบัง กายสีมอหมึก หรือสีขาวเจือดำ พญายักษ์ครองเมืองจารึก[๗๕]

---

[๗๓] http://www.palungjit.com/board/ เข้าถึงเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

[๗๔] http://www.thaigoodview.com/library/studentshow/st๒๕๔๕/๔-๕/no๐๖๑๕/wat/watprakwaew .html เข้าถึงเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

[๗๕] http://guru.google.co.th/guru/thread?tid=๖e๕d๙efd๖๓๔๓๕f๓b ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

ภาพที่ ๒๑ ประติมากรรมรูปยักษ์ที่ทำหน้าที่ทวารบาลในบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสนาดาราม[๗๖]

ยักษ์ทวารบาลวัดอรุณราชวราราม เป็นรูปยักษ์ยืนหน้าประตูซุ้มยอดมงกุฎมี ๒ ตัว มือทั้งสองกุมกระบองยืนอยู่บนแท่น สูงประมาณ ๓ วา ยักษ์ที่ยืนด้านเหนือ (ตัวขาว) คือ สหัสเดชะ ด้านใต้ (ตัวเขียว) คือ ทศกัณฐ์ ปั้นด้วยปูน ประดับกระเบื้องเคลือบสีเป็นลวดลาย รูปลักษณะและเครื่องแต่ตัว รูปยักษ์คู่นี้เป็นของทำขึ้นใหม่ ที่ทำไว้เก่าสมัยรัชกาลที่ ๓

ภาพที่ ๒๒ ยักษ์คู่แรกที่สร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ [๗๗]

---

[๗๖] http://www.thaigoodview.com/ เข้าถึงเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

[๗๗] http://www.creativevill.com/?p=๒๕๒๗ เข้าถึงเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

ยักษ์ทวารบาลวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นรูปปั้นอยู่บริเวณซุ้มประตูทางเข้าพระมณฑป โดยมีสีกายเป็นสีแดงและสีเขียว ลักษณะคล้ายยักษ์ในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์

ภาพที่ ๒๓ ยักษ์ทวารบาลวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม[๗๘]

นอกเหนือจากวัดที่พบตามวัดในกรุงเทพที่สร้างโดยเจ้านายชั้นสูงแล้ว ปัจจุบันยังพบยักษ์ทวารบาลในต่างจังหวัด ตัวอย่างเช่น ทวารบาลที่ วัดบ้านเด่น อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ แม้จะมีรูปลักษณ์ที่แตกต่างจากยักษ์ทวารบาลในพระอารามหลวง แต่คติการสร้างก็ยังคงเหมือนกัน คือเป็นทวารบาลปกปักรักษาศาสนสถาน

ภาพที่ ๒๔ ยักษ์ทวารบาล วัดบ้านเด่น อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่[๗๙]

---

[๗๘] http://www.dhammajak.net/ เข้าถึงเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

[๗๙] http://www.dhammajak.net/board/viewforum.php, เข้าถึงเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

๓.๖ คติความเชื่อเรื่องยักษ์แบกศาสนสถาน

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ เมื่อครั้นดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กล่าวว่า คติความเชื่อยักษ์แบก ศาสนสถาน องค์เจดีย์ หรือ พระปรางค์นั้น เป็นความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์ และพุทธ ตั้งแต่สมัยทวารวดี ที่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้เทศน์สั่งสอนยักษ์ ให้ลดทิฐิ จนกลายมาเป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนา ดังนั้น การสร้างเจดีย์ หรือ องค์พระปรางค์นั้น จึงนำบริบทและ คติความเชื่อดังกล่าวมาสร้างศาสนสถาน ซึ่งหมายถึงผู้ แบกสรวงสวรรค์ ทำหน้าที่เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองสถูปสถาน และอาคารศักดิ์สิทธิ์ ตามคติโบราณเมื่อสองพันปีที่แล้ว เพื่อเป็นการค้ำชูพระพุทธศาสนาให้มั่งคง และเจริญรุ่งเรือง[๘๐] ตัวอย่างเช่น ยักษ์แบกที่แบกบริเวณฐานเจดีย์ทองหน้าปราสาทพระเทพบิดร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (ภาพที่ ๒๕) และพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม

ภาพที่ ๒๕ ยักษ์แบกบริเวณฐานเจดีย์ทองหน้าปราสาทพระเทพบิดร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม [๘๑]

นอกเหนือจากคติทางพระพุทธศาสนาที่สร้างรูปยักษ์แบกศาสนสถานแล้ว ในทางคติความเชื่อของพราหมณ์ เชื่อว่ายักษ์เหล่านี้ ทำหน้าที่อารักขาพระปรางค์ซึ่งเปรียบเสมือนพระสุเมรุหรือศูนย์กลางจักวาล สำหรับพระปรางค์วัดอรุณฯ นี้ สร้างขึ้นเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (สร้างเป็นพระมหาธาตุคู่พระมหานคร) และสร้างตามคติเขาพระสุเมรุ เป็นพระปรางค์ทรงจอมแหที่งามที่สุดในประเทศไทย (เส้นขอบของพระปรางค์เป็นเส้นโค้งทิ้งลงมาสองข้างก็เป็นลักษณะ

---

[๘๐] http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=๙๕๕๐๐๐๐๑๒๘๓๓๘, เข้าถึงเมื่อ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๖.

[๘๑] http://www.oknation.net/blog/print.php?id=๑๗๕๖๙๗;http://www.hamanan.com /tour/bangko k/jittagrum.html เข้าถึงเมื่อ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๖.

ของจอมแห) ถือว่าเป็นวิวัฒนาพระปรางค์ขั้นสูงสุดในประเทศไทย ฐานพระปรางค์มีลักษณะทรงกลม จากพื้นฐานขึ้นไปถึงยอดสุด บริเวณรอบๆ พื้นฐานมีตุ๊กตาจีนหินสลักเป็นรูปคนและสัตว์เรียงรายอยู่โดยรอบ มีกำแพงล้อม มีประตูด้านทิศตะวันออก ๓ ประตู ทิศตะวันตก ๒ ประตู ที่ประตูประดิษฐานพระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๑ – ๕ ตามลำดับ ลักษณฐานะอีกอย่างคือเป็นมีฐานซ้อนฐาน ๔ ชั้น ฐานชั้นล่างสุดมีปรางค์เล็กๆ ประจำอยู่ ๔ มุม ฐานชั้นที่ ๒ มีมณฑปประจำอยู่ ๔ ทิศ แต่ละมณฑปมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ภายใน เป็นปางประสูติ ปางตรัสรู้ ปางปฐมเทศนา และปางปรินิพพาน ฐานชั้นที่ ๓ มีรูปพระยามารหรือยักษ์ ๖๔ ตนแบกอยู่ ฐานชั้นที่ ๔ มีรูปพญากระบี่หรือวานร ๕๖ ตนแบก ชั้นบนหรือเหนือฐานชั้นที่ ๔ มีรูปปั้นพระพรหมหรือเทวดา ๕๒ องค์แบกฐานไว้ ระหว่างช่องมีรูปกินนรและกินรีสลับกันโดยรอบ เหนือขึ้นไปเป็นซุ้มคูหามีรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เหนือซุ้มคูหามีรูปพระนารายณ์ทรงครุฑจับนาคแบกพระปรางค์อยู่โดยรอบประมาณ ๑๖ องค์ ยอดพระปรางค์เป็นนภศูลและพระมหามงกุฎปิดทอง[๘๒] (ภาพที่ ๒๖)

ยอดพระปรางค์เป็นนภศูลและพระมหามงกุฎปิดทอง

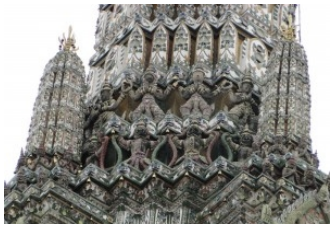

เหนือซุ้มคูหามีรูปพระนารายณ์ทรงครุฑจับนาคแบกพระปรางค์อยู่โดยรอบประมาณ ๑๖ องค์

ชั้นบนหรือเหนือฐานชั้นที่ ๔ มีรูปปั้นพระพรหมหรือเทวดา ๕๒ องค์แบกฐาน

[๘๒] http://www.creativevill.com/?p=๒๕๒๗ เข้าถึงเมื่อ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๖

ฐานชั้นที่ ๓ มีรูปพระยามารหรือยักษ์ ๖๔ ตนแบก

ฐานชั้นที่ ๔ มีรูปพญากระบี่หรือวานร ๕๖ ตนแบก

ภาพที่ ๒๖ พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม[๙๓]

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในสังคมไทยด้านศิลปกรรม มีผลต่อลักษณะรูปแบบของงานศิลปกรรมแทบทุกด้าน นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งก่อให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรมของชาติไทย

๓.๗ ข้อปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เมื่อวิเคราะห์ลักษณะความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในสังคมไทย พบว่ามี ๕ ด้าน หลักๆ คือ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องยักษ์ และความเชื่อเรื่องร่างทรง ข้อปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏชัดที่สังคมไทย คือ ที่มาของท้าวเวสสุวัณ

๓.๗.๑ ด้านความเชื่อ

เมื่อวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในสังคมไทย พบว่าความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวรณนั้นเกิดขึ้นมาช้านานคู่กับสังคมไทย เพราะเมื่อมนุษย์ไม่เข้าใจในเรื่องของธรรมชาติและเกิดความหวาดกลัวต่อภัยของธรรมชาติ และอันตรายทั้งหลายมนุษย์จึงพยายามหาที่พึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวเพื่อป้องกันภัย ความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในสังคมไทย มี ๕ ประการด้วยกัน คือ ความเชื่อด้านพระพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องยักษ์ และความเชื่อเรื่องร่างทรง นอกเหนือจากความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาแล้ว พบว่าความเชื่อที่เหลือล้วนคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จัดเป็นอุปาทาน ๔ ในข้อทิฏฐุปาทานและสีลัพพตุปาทาน และคลาดเคลื่อนจากเรื่องศรัทธา ๔ คือ

---

[๙๓] http://www.creativevill.com/?p=๒๕๒๗ เข้าถึงเมื่อ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๖.

๑) กัมมสัทธา หมายถึงเชื่อกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม

๒) วิปากสัทธา หมายถึงเชื่อวิบาก เชื่อผลของกรรม คือเชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล

๓) กัมมัสสกตาสัทธา หมายถึงเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรม จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

๔) ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึงเชื่อมั่นในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ[๙๔]

ทั้งนี้ ความเชื่อที่อยู่นอกเหนือจาก ๔ อย่างนี้ ถือเป็นความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาเบียงเบนจากหลักธรรมพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิทยาคม ความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติว่าสามารถให้คุณให้โทษได้ และความเชื่อเรื่องร่างทรง แม้ว่าความเชื่อเหล่านี้ทำให้เกิดกำลังใจและเกิดความอุ่นใจแก่ผู้ที่เชื่อ แต่ก็จัดเป็นเดรัจฉานวิชา

ทั้งนี้ ความเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของท้าวเวสสุวัณเหล่านี้ ทำให้เกิดความเห็นผิดว่าท่านสามารถในคุณให้โทษได้ หากบูชาท่านแล้วจะทำให้ร่ำรวย และสามารถป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและครอบครัวได้ ซึ่งจัดเป็นความเห็นผิดในข้อทิฏฐุปาทาน และส่วนความเชื่อที่นำไปสู่การปฏิบัติที่ผิด มีการประกอบพิธีบูชา บนบานศาลกล่าว และสร้างรูปเคารพ เป็นต้น จัดเป็นสีลัพพตุปาทาน ซึ่งในข้อนี้ปรากฏให้เห็นทั่วไปในสังคมไทย เป็นประเพณีที่ยึดถือสืบต่อกันมาอยากที่จะแก้ไข จากการสืบค้นเรื่องการบนบานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาพบว่า หากผู้ขอขอสิ่งที่เกินวิสัย แม้แต่ท้าวเวสสุวัณ ก็ไม่สามารถให้สิ่งนั้นกับผู้ขอได้ ตัวอย่างเช่น ในหัตถิปาลชาดก พราหมณ์ปุโรหิตผู้หนึ่งได้บนบานรุกขเทวดาเพื่อขอบุตรให้แก่พระราชา แม้แต่ท้าวจตุโลกบาลก็ไม่สามารถประทานสิ่งที่พราหมณ์ปุโรหิตผู้นี้ขอได้[๙๕]

นอกจากนี้ยังพบว่ามีความเชื่อเรื่องที่มาของท้าวเวสสุวัณที่คลาดเคลื่อนไปจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา บ้างกล่าวว่าท้าวเวสสุวัณเป็นคนละองค์กับท้าวกุเวร โดยอ้างว่าตนได้พูดคุยกับท้าวเวสสุวัณซึ่งมาประทับที่ร่างองค์ญาณ มีการอ้างเอาพระสูตรมาทำให้บทความของตนน่าเชื่อถือ ร่างทรงนั้นกล่าวว่าตนเป็น “องค์พ่อ ๑๖ (ท้าวเวสสวัณ)” เป็นประธานแห่งเทพสถิตอยู่ชั้นพรหมาวาส หรือสุทธาวาส ส่วนท้าวกุเวรคือองค์พ่อจิตราหรือพญายมราช หรือองค์พ่อเหล็กไหลที่ลูกเรียกขาน” ข้อมูลเหล่านี้บิดเบียนจากข้อมูลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากทั้งเรื่องท้าวเวสสุวัณ ท้าวกุเวร การจำแนกภูมิตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา และจำนวนของ

---

[๙๔] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์,** พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๔.

[๙๕] ขุ.ชา.อ.(ไทย) ๖๑/๒๔๖-๒๔๗.

สวรรค์[๘๖] ข้อมูลที่ปรากฏในเว็บไซต์ล้วนเป็นเรื่องที่อุปโลกขึ้นมา ขาดความจริง มีการผสมผสานความเชื่อของพราหมณ์เรื่องการอวตารเป็นปรางค์ต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังขาดความรู้เรื่องลำดับขั้นของอริยบุคคลและคุณของท่าน รวมถึงอำนาจหน้าที่ของท้าวจตุโลกบาล ดังนั้น เรื่องราวที่ปรากฏในเว็บไซต์ จึงมีลักษณะคล้ายเรื่องที่ปั้นแต่ง ผู้ที่ขาดปัญญาในการพิจารณาและผู้ที่ขาดการศึกษาพระธรรมอาจตกเป็นเยื่อของกลุ่มคนเหล่านี้ได้

ในส่วนของเรื่องร่างทรง คนทรง การเซ่นสรวงบูชา และพิธีบนบานเป็นหนึ่งในข้อห้ามอันเป็นมหาศีลของพระภิกษุ ที่พระพุทธองค์ทรงให้ภิกษุเว้นขาดมิให้กระทำ เนื่องจากเป็นการเลี้ยงชีพโดยทางผิด เป็นดิรัจฉานวิชา ดังปรากฏในสีลขันธวรรคว่า

> พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิด ด้วยติรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลูกเรือน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนต์ รดน้ำมนต์ ทำพิธีบูชาไฟ ปรุงยาสำรอก ปรุงยาถ่าย ปรุงยาถ่ายโทษเบื้องบน ปรุงยาถ่ายโทษเบื้องล่าง ปรุงยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ปรุงยา ตา ปรุงยานัดถุ์ ปรุงยาทากัด ปรุงยาทาสมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัดรักษาเด็ก ใส่ยาชะแผล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ปุถุชนกล่าวชมตถาคต จะพึงกล่าวด้วยประการใด ซึ่งมีประมาณน้อย ยังต่ำนัก เป็นเพียงศีลนั้นเท่านี้แล[๘๗]

ทั้งนี้ จะเห็นว่าร่างทรง คนทรง การเซ่นสรวงบูชา และพิธีบนบานนั้น เป็นสิ่งที่มีมานานตั้งแต่สมัยพุทธกาล จัดเป็นดิรัจฉานวิชาอย่างหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามอย่างเด็ดขาด แม้ในปัจจุบันการกระทำดังกล่าวจะปรากฏให้เห็นโดยทั่วไปในสังคมไทย ตัวอย่างเช่น ร่างทรงของท้าวเวสสุวัณ แต่ก็สิ่งเหล่านี้ล้วนจัดเป็นดิรัจฉานวิชา ไม่ใช่การเลี้ยงชีพโดยสุจริต เป็นข้อปฏิบัติที่เบี่ยงเบนจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

๓.๗.๒ ด้านพิธีกรรม

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในสังคมไทยคือการบวงสรวงบูชา ซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปทั่วทุกภูมิภาค และประเพณีขึ้นท้าวทั้ง ๔ ซึ่งเป็นประเพณีของภาคเหนือ ปัจจุบันพบเห็นได้น้อย

เมื่อวิเคราะห์พิธีกรรมเกี่ยวกับการบวงสรวงท้าวเวสสุวัณ พบว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการมอบเครื่องสังเวยให้แก่ท้าวเวสสุวัณ เพื่อหวังสิ่งหนึ่งสิ่งใดจากท่าน ซึ่งการบวงสรวงท้าว

---

[๘๖] http://www.sanyasi.org/ เข้าถึงเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๗.

[๘๗] ที.สี. (ไทย) ๙/๒๕/๑๐.

เวสสุวัณนั้นจะประกอบด้วยพิธีทางพราหมณ์ผสมกับพุทธ มีการอาราธนาศีลและเจริญพุทธมนต์เป็นต้น

ในส่วนของพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบวงสรวงและการเซ่นสังเวย เพื่อที่จะได้สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เราต้องการมา การ “ให้ “ เพื่อ “ได้” มีวัตถุประสงค์ ๒ อย่าง อย่างแรก เพื่อให้ได้บางสิ่งบางอย่าง เช่น ชัยชนะ อีกอย่างคือ เพื่อขับไล่ หรือขจัด สิ่งที่ไม่ต้องการบางอย่าง เช่น ภูตผีปีศาจ วิญญาณชั่วร้าย[๙๙]

การอ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ด้วยความเชื่อมั่นหรือด้วยความหวัง ว่าเมื่อได้ใช้สิ่งของบวงสรวงแล้ว ผู้บวงสรวงจะสามารถชักจูง อ้อนวอน ล่อหลอก หรือแม้แต่บังคับขู่เข็ญให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประสิทธิประสาทสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (หรือหลายสิ่ง) ให้ตามที่ต้องการนี้ จัดเป็นความเชื่อที่ขาดปัญญาจัดเข้าอยู่ในกลุ่มอกุศลสังคหะในหมวดอุปาทาน ๔ ในข้อทิฏฐุปาทาน คือ ความยึดมั่นในการเห็นผิด ปิดกั้นแนวคิดอื่นๆ ที่ไม่ตรงกับทฤษฎีของตน เกิดการผูกมัดตัวให้คับแคบสร้างอุปสรรค กักปัญญาของตนเอง ทำให้ไม่สามารถถือเอาประโยชน์จากความรู้ และไม่สามารถรับความรู้ต่างๆ ได้เท่าที่ควรจะเป็น และข้อสีลัพพตุปาทาน คือ ความยึดมั่นในการปฏิบัติที่ผิด ยึดมั่นศีลและพรต ประพฤติปฏิบัติตามกันอย่างงมงายในสิ่งที่นิยมว่าขลัง ว่าศักดิ์สิทธิ์ เพื่อสนองความอยากของตน อยากให้ตัวตนคงอยู่ มีอยู่ยึดมั่นแบบแผนความประพฤติต่างๆ การกระทำสืบต่อกันมา ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิพิธีว่าต้องเป็นอย่างนั้นๆ โดยไม่รู้ถึงความหมาย คุณค่า วัตถุประสงค์ และความสัมพันธ์โดยเหตุผล

๓.๗.๓ ด้านศิลปกรรม

ในอดีตศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวัณจะอยู่บนพื้นฐานคติความเชื่อของพระพุทธศาสนา ที่ว่าท่านเป็นพุทธบริษัทของพระพุทธเจ้า มีหน้าที่อารักขาพระพุทธเจ้า เป็นเด็กวัด อารักขาพระพุทธเจ้าตั้งแต่พระองค์ปฏิสนธิ ศิลปกรรมที่เป็นรูปยักษ์สร้างขึ้นเพื่อคุ้มครองปกปักรักษาศาสนสถาน โดยสร้างรูปหรือประติมากรรมจะรักษาศาสนสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยมีพระรัตนตรัยเป็นประธาน แต่ปัจจุบันจะพบว่ามีการสร้างประติมากรรมรูปท้าวเวสสุวัณอย่างโดดเดี่ยว โดยเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ด้านโชคลาภและด้านป้องกันภูตผีปีศาจของท่าน โดยแยกขาดจากพระรัตนตรัย จัดเป็นสีลัพพตุปาทาน คือ ความยึดมั่นในการปฏิบัติที่ผิดที่ประพฤติปฏิบัติตามกันอย่างงมงายในสิ่งที่นิยมว่าขลัง ว่าศักดิ์สิทธิ์ เพื่อสนองความอยากของตน มีการบนบาน เป็นต้น หวังเพียงให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นดลบันดาลสิ่งที่ตนปรารถนา แต่ไม่พิจารณาคุณที่ทำให้ท่านเป็นเทวดาตัวอย่างรูปเหมือนท้าวเวสสุวัณและศาลท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในสังคมไทย

---

[๙๙] Denny, Sargent, **Global Ritualism - พิธีกรรมของโลก**, แปลโดย ทิพยอาภา (นามแฝง), หน้า ๒๐๒-๒๒๙.

ภาพที่ ๒๗ ศาลท้าวเวสสุวัณ วัดจุฬามณี สมุทรสงคราม[๘๙]

ภาพที่ ๒๘ รูปปั้นท้าวเวสสุวัณในหอเทวดา วัดพระพุทธบาทสี่รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่[๙๐]

[๘๙] http://www.oknation.net/blog/print.php?id=๕๔๔๐๒๑ เข้าถึงเมื่อ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

[๙๐] http://board.palungjit.com/ เข้าถึงเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อที่ขาดปัญญาเรื่องท้าวเวสสุวัณในด้านต่าง ๆ นำไปสู่พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง และก่อให้เกิดข้อปฏิบัติเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณที่เบี่ยงเบนจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น ข้อมูลจำนวนชั้นสวรรค์ และประวัติความเป็นมาของท้าวเวสสุวัณและอำนาจหน้าที่ของท่าน ทั้งนี้ความเชื่อที่ปรากฏนั้น เน้นเรื่องโชคลาภ การปกป้องคุ้มครองจากภัยทั้งจากอมนุษย์และภัยจากมนุษย์ มีการสร้างวัตถุบูชาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องป้องกัน หรือเครื่องคุ้มครอง ทั้งนี้ ในบทต่อไปจะได้นำเสนอแนวปฏิบัติที่ถูกต้องเรื่องท้าวเวสสุวัณในสังคมไทยต่อไป